

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

Spolupráce nízkoprahových zařízení pro děti a mládež s orgány sociálně-právní ochrany dětí

Bakalářská práce

Autor: Monika Škvrnová, DiS.
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Monika Škvrnová

Studium: P13850

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název bakalářské práce: **Spolupráce nízkoprahových zařízení pro děti a mládež s orgány sociálně-právní ochrany dětí**

Název bakalářské práce AJ: Cooperation of low-threshold facilities for children and youth and child's social and legal protection institutions.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Teoretická část práce je věnována charakteristice nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, stručnému popisu jejich historie a jejich současnosti. Dále teoretická část zahrnuje specifika cílové skupiny nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a metody práce s cílovou skupinou. Teoretická část je také věnována činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí a možným způsobům spolupráce s nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež. Praktická část práce je zaměřena na zjišťování, zda spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí s nízkoprahovými zařízeními pro děti a mládež funguje nebo naopak. Předmětem výzkumu jsou dále příčiny možných problémů ve spolupráci a možnosti, jak by se dala spolupráce obou institucí zkvalitnit.

1/ HALÍŘOVÁ, Martina. Sociální patologie a ochrana dětství v Čechách od dob osvětlenství do roku 1914: disciplinace jako součást ochrany dětství. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2012. ISBN 978-80-7395-486-4. 2/ JEDLIČKA, Richard. Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0. 3/ Kontaktní práce 2010: antologie textů České asociace streetwork. 1. vyd. Praha: Národní vzdělávací fond ve spolupráci s Českou asociací streetwork, 2010. ISBN 978-80-86728-42-1. 4/ MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4. 5/ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. 6/ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2. 7/ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6. 8/ TOMEŠ, Igor. Obory sociální politiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5. 9/ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. 10/ Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. 11/ ZEMANOVÁ, Vanda a Martin DOLEJŠ. Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4492-5.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martin Kaliba

Datum zadání závěrečné práce: 5.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením Mgr. Miroslava Kappla, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Pardubicích dne 22.3.2016

.....

Anotace

ŠKVRNOVÁ, Monika. *Spolupráce nízkoprahových zařízení pro děti a mládež s orgány sociálně-právní ochrany dětí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 74 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá rolí nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM) a orgánů sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) v systému péče o ohrožené děti v České republice se zaměřením na spolupráci obou institucí. Pomocí kvantitativního výzkumného šetření jsou zjišťovány možné příčiny nespolupráce NZDM a OSPOD v Pardubickém kraji a hledají se možnosti, jak tuto spolupráci zkvalitnit. Výsledky výzkumného šetření ukazují, že ačkoli obě instituce považují vzájemnou spolupráci za potřebnou, v praxi k této spolupráci často nedochází. Dále z výsledků vyplývá, že pracovníci OSPOD neznají činnost NZDM. Příčiny nespolupráce vnímají více pracovníci NZDM než pracovníci OSPOD. Mezi nejčastěji uváděnými nedostatky ve spolupráci jsou vzájemná neznalost pracovníků obou institucí a nedůvěra. Pracovníci NZDM nevědí, jak spolupráci navázat. Dále bylo zjištěno, že někteří pracovníci obou institucí nepovažují za povinnost vzájemně spolupracovat. Obě instituce se shodují na tom, že by uvítaly společná setkávání ohledně řešení situace společných klientů s předem nastavenými pravidly.

Klíčová slova:

nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, orgán sociálně-právní ochrany dětí, péče o ohrožené děti, mezioborová spolupráce

Annotation

ŠKVRNOVÁ, Monika. *Cooperation of low-threshold facilities for children and youth and child's social and legal protection institutions*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2016. 74 pp. Bachelor Thesis.

The thesis deals with the role of low-threshold facilities for children and youth (NZDM) and the child's social and legal protection institutions (OSPOD) in the care system for endangered children, focusing on cooperation between the both institutions in the Czech Republic. The possible causes for non-cooperation of NZDM and OSPOD in Pardubický region are investigated by using the quantitative research that seeks for options how to enhance the cooperation. The results of the research show that although both of the institutions consider the mutual cooperation as necessary there is often no such cooperation in practice. Furthermore, the results indicate that the employees of OSPOD don't know the activities of NZDM. The causes of the non-cooperation are more perceived by the employees of NZDM rather than those from OSPOD. The mutual unawareness of the employees of the both institutions and distrust are among the most stated deficiencies in the cooperation. The employees of NZDM do not know how to establish the cooperation. The research also shows that some of the employees from the both institutions do not consider the mutual cooperation as obligatory. Both of the institutions agree that they would welcome joint meetings with pre-set rules in order to deal with the situation of their common clients.

Keywords:

low-threshold facility, social and legal protection institution, endangered child, multidisciplinary cooperation

Poděkování

Děkuji Mgr. Miroslavu Kapplovi, Ph.D. za to, že se i přes své pracovní vytížení ujal odborného vedení této práce, věnoval mi svůj čas a poskytoval drahocenné rady. Dále děkuji všem spolužákům a přátelům z oboru, kteří mi po celou dobu studia poskytovali pomoc a podporu.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	9
ÚVOD	10
1. TEORETICKÁ ČÁST	14
1.1 Dítě jako klient OSPOD a NZDM	14
1.1.1 Klient NZDM	14
1.1.2 Klient OSPOD	16
1.2 NZDM	17
1.2.1 Stručná historie NZDM v České republice	18
1.2.2 Legislativní ukotvení NZDM	19
1.2.3 Poslání, význam a cíle NZDM	22
1.2.4 Metody práce s klientem v NZDM	23
1.2.5 NZDM a pověření k výkonu SPOD	24
1.2.6 Fiktivní příběh klienta NZDM	25
1.3 OSPOD	26
1.3.1 Stručná historie SPOD na našem území	27
1.3.2 SPOD v současnosti	29
1.3.3 Činnost a kompetence pracovníků OSPOD	31
1.3.4 Jak se dítě stane klientem OSPOD	34
1.3.5 Změny v činnosti OSPOD od roku 2013	34
1.3.6 Fiktivní příběh klienta OSPOD	36
1.4 Spolupráce OSPOD a NZDM	36
1.4.1 Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti v České republice	37
1.4.2 Standardy kvality SPOD o spolupráci	40
1.4.3 Regionální karty sociálních služeb o spolupráci	41
1.4.4 Možnosti spolupráce OSPOD a NZDM	41

1.4.5 Možná úskalí spolupráce.....	44
1.4.6 Uzavření fiktivního příběhu.....	45
2. PRAKTICKÁ ČÁST	47
2.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	47
2.1.1 Cíl výzkumu.....	47
2.1.2 Výzkumné otázky	47
2.2 Popis výzkumného vzorku.....	48
2.2.1 OSPOD v Pardubickém kraji.....	48
2.2.2 NZDM v Pardubickém kraji	48
2.3 Metodologie	49
2.3.1 Vztah otázek v dotaznících s výzkumnými otázkami	49
2.4 Rizika výzkumného šetření.....	54
2.5 Popis výsledků výzkumného šetření	54
2.6 Interpretace zjištěných dat	65
3. ZÁVĚR	69
POUŽITÉ ZDROJE	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	74

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- CAN - Child abuse and neglect syndrome (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte)
- ČAS - Česká asociace streetwork, z.s.
- DDM – dům dětí a mládeže
- IPOD - individuální plán ochrany dítěte
- KPSS - Komunitní plánování sociálních služeb
- MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí
- NZDM - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- ORP - obce s rozšířenou působností
- OSPOD - orgány sociálně-právní ochrany dětí
- OV - ochranná výchova
- RKSS – Regionální karty sociálních služeb Pardubického kraje
- SPOD - sociálně-právní ochrana dětí
- SVI – Systém včasné intervence
- ÚV - ústavní výchova

ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje spolupráci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) a orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Jedná se o instituce, o jejichž činnostech běžně veřejnost ví jen málo. Čtenáře, který není do tématu zasvěcen, možná leccos napadne při pouhém čtení názvů obou institucí. Názvy například prozrazují společný zájem, kterým je dítě nebo mládež. Dále v názvech vidíme pro některé čtenáře možná matoucí označení „nízkoprahové zařízení“ a „sociálně-právní ochrana“. Z těchto slov lze usuzovat, že společným zájmem je dítě nebo mladistvý, kterému instituce z nějakého důvodu nabízejí pomyslný snížený práh nebo ochranu před něčím nebo někým.

Pro uvedení čtenáře do tématu bakalářské práce autorka uvádí fiktivní příběh dítěte, které se stalo klientem obou institucí. I přestože je příběh fiktivní, je významnou měrou inspirován příběhy dětí z autorčiny praxe sociální pracovníce v NZDM, které byly rovněž klienty OSPOD.

Nyní k fiktivnímu příběhu dítěte, které pro účely této bakalářské práce autorka pojmenovala Marek. Markovi je 13 let a žije společně s matkou a dvěma mladšími bratry. Otec odešel od rodiny, když Markovi bylo 6 let. Otec žije se svojí přítelkyní v nedalekém městě, kam za ním Marek občas jezdí na víkend. Marek s matkou a sourozenci žijí v malém bytě na okraji města, kde se Marek dělí o pokoj se všemi svými sourozenci (dva mladší bratři ve věku 5 a 7 let). Markova matka pracuje jako dělnice v nedaleké firmě, kde pracuje na nepřetržitý provoz, k čemuž ji nutí velmi špatná finanční situace rodiny. Na děti má velmi málo volného času. Matce s dětmi občas pomáhá její sestra, ale její možnosti jsou také omezené. Marek se proto jako nejstarší bratr musí o své mladší sourozence postarat. Poslední rok má Marek stále častější problémy ve škole, v žákovské knížce se často objevují poznámky za nevhodné chování zejména k třídní učitelce, časté neomluvené absence a známky se také rapidně zhoršily. Marek si také našel kamaráda z deváté třídy. Nyní Markovi hrozí podmíněčné vyloučení ze školy, protože spolu s kamarádem zapálili třídní knihu.

Nyní zpět k tématu práce. Jak již bylo zmíněno výše, autorkou této bakalářské práce je sociální pracovníce. V oblasti NZDM autorka pracuje bezmála šest let – nejprve jako dobrovolnice, poté jako sociální pracovníce a nyní jako vedoucí NZDM. Za toto období

autorka měla možnost poznat rozdíly ve spolupráci dvou OSPOD, z nichž každý měl rozdílný přístup ke spolupráci s NZDM. Někteří pracovníci OSPOD byli této spolupráci otevření a zapojovali NZDM do procesu řešení situace dítěte. Jiní pracovníci OSPOD byli při komunikaci s pracovníky NZDM spíše odmítaví nebo pasivní. V některých případech docházelo ke konfliktům mezi OSPOD a NZDM, a to zejména z důvodů rozdílného charakteru činností obou subjektů. Shledání těchto rozdílných přístupů se stalo hlavním motivem k výběru tématu bakalářské práce.

S výběrem tématu rovněž úzce souvisí současný vývoj systému péče o ohrožené děti v České republice, který v posledních letech prochází zásadními změnami. Velkým mezníkem v tomto procesu změn je novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen zákon o SPOD), která vešla v platnost v roce 2013. Česká republika se nyní snaží o transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti, přičemž základním východiskem je přechod z institucionální péče v dětských domovech k podpoře péče o dítě v přirozeném prostředí s důrazem na uspokojování psychických potřeb dítěte. Z analýzy, kterou v rámci této transformace nechalo vypracovat Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV), vyplývá, že velkým problémem České republiky je mezirezortní roztržitost systému péče o ohrožené děti a nekoordinovanost činností subjektů zabývajících ohroženými dětmi. Transformace systému péče o ohrožené děti usiluje o sjednocení těchto subjektů. Proto i z tohoto hlediska je téma spolupráce NZDM s OSPOD aktuální.

Aktuálnost tématu rovněž potvrzují tzv. Regionální karty sociálních služeb Pardubického kraje (dále jen RKSS). Jejich smyslem je vymezení požadovaného obsahu jednotlivých druhů sociálních služeb a vytvoření jednotného rámce pro kontrolu efektivity a účelnosti finančních prostředků vynaložených na poskytování sociálních služeb. V RKSS je u NZDM hned v úvodu stanoveno, že každé NZDM má navázanu spolupráci s pracovníky OSPOD, sociálními pracovníky obce, se školskými zařízeními, dalšími sociálními službami a dalšími odborníky dle potřeb dítěte a mladých dospělých pro společné řešení nepříznivé životní situace. Výše uvedené potvrzuje tendenci sjednocovat systém péče o ohrožené děti, kdy se spolupráce jednotlivých institucí zdá být v řešení situace ohrožených dětí zásadní a v budoucnu nevyhnutelná.

Přínosem této práce pro speciální pedagogiku je skutečnost, že absolventi oboru Výchovná práce ve speciálních zařízeních mohou nacházet pracovní uplatnění právě

v NZDM jakožto zařízení etopedického směru. Těmto absolventům teoretická část bakalářské práce nastiňuje systém péče o ohrožené děti v České republice a postavení NZDM a OSPOD v tomto systému. Dále bakalářská práce poslouží pracovníkům NZDM a dalších etopedických zařízení jako úvod do činnosti OSPOD jakožto klíčové instituce v oblasti péče o ohrožené děti a mládež, která zaujímá zásadní roli při rozhodování o dalším osudu těchto dětí a mládeže. Pracovníci NZDM i OSPOD zde mohou nalézt podněty k rozvoji své činnosti s klienty, vzájemně se o sobě dozvědět víc. V neposlední řadě je přínosem této bakalářské práce snaha o zkvalitnění péče o ohrožené děti ve smyslu propojení obou institucí ve prospěch ohrožených dětí a mládeže.

Cílem této práce je zjistit, zda v Pardubickém kraji spolupráce mezi oběma institucemi existuje, a případně zjistit možné přínosy či nedostatky této spolupráce.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou část. První kapitola teoretické části práce je věnována popisu dítěte a dospívajícímu jako cílové skupiny NZDM a OSPOD. Tato kapitola doplňuje fiktivní příběh klienta NZDM a OSPOD o popis dítěte a životní situace.

V druhé kapitole teoretické části je čtenář seznámen s charakteristikou NZDM, kde je popsána stručná historie vývoje NZDM v České republice, legislativní ukotvení NZDM, poslání, cíle, principy, využívané metody práce a provázanost NZDM se sociálně-právní ochranou dětí (dále jen SPOD). Charakteristika NZDM je rovněž doplněna fiktivním příběhem klienta, kde se čtenář ve stručnosti dozvídá, jak se dítě stane klientem NZDM a jak spolupráce dítěte a NZDM probíhá.

Třetí kapitola teoretické části práce je věnována stručnému vývoji SPOD na našem území, činnosti a kompetencím pracovníků OSPOD a změnám v činnosti OSPOD nastolených novelou zákona o SPOD. Tuto část rovněž doplňuje fiktivní příběh klienta OSPOD.

Tématem čtvrté a poslední kapitoly teoretické části práce je spolupráce NZDM a OSPOD. Tato kapitola je v úvodu věnována zdůvodnění potřebnosti spolupráce vycházejícího z již zmíněného procesu transformace a sjednocení systému o ohrožené děti. Autorka čtenáře ve stručnosti seznamuje s RKSS, které rovněž potvrzují potřebu spolupráce NZDM a OSPOD. Co se týče konkrétních metod spolupráce mezi OSPOD a

NZDM, tomuto tématu se v České republice nevěnují žádné relevantní publikace. Proto se tomuto tématu autorka věnuje v obecné rovině a nastiňuje možnosti spolupráce, které vycházejí z dosud popsaných metod multidisciplinární spolupráce v České republice. Poslední část teoretického základu uzavírá fiktivní příběh, v němž je nastíněna varianta spolupráce mezi klientem, OSPOD a NZDM, která rovněž vychází ze zkušeností z autorčiny praxe sociální pracovnice v NZDM.

Dále následuje praktická část práce, jejímž předmětem je výzkumné šetření zaměřené na pracovníky OSPOD a NZDM v Pardubickém kraji. Cílem výzkumného šetření je zjistit možné důvody nespolupráce mezi OSPOD a NZDM. V této části práce je nejprve popsána situace s NZDM a OSPOD v Pardubickém kraji. V další části je popis metody výzkumu, popis a interpretace zjištěných dat. Výzkumné šetření se dále zaměřuje na to, zda spolupráce mezi OSPOD a NZDM vůbec existuje, dále hledá možné přínosy spolupráce nebo naopak nedostatky a zaměřuje se na zjišťování možných bariér této spolupráce.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Dítě jako klient OSPOD a NZDM

Jak už Markův příběh v úvodu této práce naznačuje, cílovou skupinou obou institucí jsou děti nebo mladiství, jenž se z nějakého důvodu ocitají v určité nepříznivé životní situaci, která je ohrožuje.

Dospívání je proces, v němž mladý člověk začíná budovat svou dospělou totožnost v interakci s jiným prostředím než se svojí rodinou. Do procesu dospívání patří i zvýšená přitažlivost rizika a zvýšená ochota ho podstupovat. *„Pro úspěšný přechod do dospělosti potřebuje dospívající člověk vrstevníky a také dospělé průvodce, kteří experimentování a riskování udrží v přijatelných mezích.“* (Matoušek, 2014: s. 105).

1.1.1 Klient NZDM

Charakteristika NZDM a jeho cílové skupiny dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen zákon o sociálních službách) je velmi obecná, až abstraktní. Zákon o sociálních službách v §62 charakterizuje NZDM jako zařízení, které poskytuje služby dětem a mladým lidem ve věku od 6 do 26 let, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy. NZDM jako sociální služba je dle zákona o sociálních službách obecně určena lidem, kteří jsou ohroženi nepříznivou sociální situací. Tu zákon o sociálních službách charakterizuje jako oslabení nebo ztrátu schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Sociální služba pomáhá řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začleňování¹ a ochranu před sociálním vyloučením².

---

¹ Sociální začleňování je proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

² Sociálním vyloučením je vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách).

Dle Jedličky příkladem nepříznivé životní situace mohou být:

- komplikované životní události (rozpad rodiny se závažným dopadem na dítě, problémy se zvládním školních povinností apod.);
- konfliktní společenské situace (násilí ve vrstevnických skupinách, kriminalita apod.);
- negativní zkušenosti (rizikové sexuální zkušenosti, šikana, zneužívání či týrání apod.);
- omezující životní podmínky (špatné sociální podmínky, obtížný přístup ke vzdělání, ohrožení vlivem prostředí apod.) (Jedlička, 2004).

Označení pro cílovou skupinu NZDM, které je pro veřejnost známé více než „dětí a mládež v nepříznivé životní situaci“, je tzv. „riziková mládež“. K problematice rizikové mládeže jako sociálnímu problému se výstižně vyjadřuje Matoušek, který se věnuje popisu příčin vzniku tohoto fenoménu ve společnosti. Matoušek mj. uvádí jako příčiny slábnutí sociální kontroly ve společnosti, krizi rodiny, vliv masových médií, život ve městech, zvyšování požadavků na vzdělání a kvalifikaci a nesoulad hodnotové orientace většinové společnosti s hodnotami menšin (Matoušek, 2010). Co se týče delikvence mládeže, za zmínku stojí fakt, že urbanizace společnosti a zločinnost jsou v prokazatelném vztahu. Venkov má nižší ukazatele kriminality než města (Matoušek, 2003).

Matoušek uvádí tři hlavní typy rizik, a to že mladý člověk může:

1. být zvýšeně zranitelný,
2. svým chováním ubližovat sám sobě,
3. se proviňovat proti jiným lidem či proti společenským zájmům (Matoušek, 2010).

Mezi rizika patří například vrozené faktory (hyperaktivita, anomálie osobnosti, deficit rozumových schopností, deficit komunikačních dovedností či neatraktivní zevnějšek). Dále sem patří selhávání rodiny, odpadnutí ze standardní vzdělávací dráhy, nezaměstnanost, dlouhodobé pobyty v ústavním zařízení, závislosti (návykové látky, hrací automaty), kriminální chování apod. (Matoušek, 2010).

Dalším znakem cílové skupiny NZDM je vyhýbání se či nevyhledávání institucionální péče. *„Přestože je život těchto dospívajících provázen množstvím komplikovaných*

událostí (rozpad rodiny, nové partnerské vztahy rodičů, časté stěhování, školní problémy), konfliktních společenských situací (delikventní činnost) a negativních zkušeností (zanedbávání a týrání v dětství, sexuální zneužívání, promiskuita, návykové látky i šikana), málokdy si uvědomují potřebu odborné pomoci, a proto běžně nevyhledávají obvyklé a standardní formy služeb.“ (Jedlička, 2004: s. 368).

1.1.2 Klient OSPOD

Ve smyslu SPOD je dítětem (tzn. klientem) chápán jedinec od narození do 18 let věku, který je svou výživou závislý na péči rodiny (tzv. nezaopatřené dítě). Dále se také SPOD vztahuje na ty jedince, kteří se studiem připravují na budoucí povolání – zde je věková hranice 26 let věku. Mládeží je chápán jedinec ve věku 15 – 18 (popřípadě 26 let, pokud se připravuje na budoucí povolání nebo není-li výdělečně činným (Tomeš, 2011).

Zákon o SPOD v §6 definuje cílovou skupinu jako děti:

- jejichž rodiče
  - a. zemřeli,
  - b. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti nebo
  - c. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti,
- svěřené jiné fyzické osobě, pokud rodiče neplní své povinnosti,
- které vedou zahálčivý nebo nemravný život, zanedbávají školní docházku, požívají alkohol či návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný nebo, jde-li o děti mladší 15 let – vlastně pachatele trestného činu, přestupku či jinak ohrožujícího občanské soužití, nepracujícího a bez dostatečného zajištění obživy,
- které opakovaně utíkají od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu,
- na nichž byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, lidskou důstojnost, mravní vývoj či jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Rodičovskou zodpovědnost upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen zákon o rodině) a zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině. Tento zákon rodičovskou zodpovědnost definuje jako souhrn práv a povinností

- a. při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- b. při zastupování nezletilého dítěte,
- c. při správě jeho jmění (Zákon č. 91/1998 Sb.).

Dále je v zákoně uvedeno, že jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Rodiče mají právo využít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (Zákon č. 91/1998 Sb.).

Stručně lze tedy říci, že cílovou skupinou OSPOD jsou děti a mladí lidé věku od narození do 26 let věku, kteří jsou: ohrožení, zneužívání, zanedbaní, problémoví, opuštění, osiřelí (Tomeš, 2011). Zákon o SPOD si přitom klade podmínku, že výše uvedené skutečnosti z §6 nepříznivě ovlivňují vývoj dítěte a jsou či mohou být příčinou jeho nepříznivého vývoje (Zákon č. 359/1999 Sb.).

1.2 NZDM

NZDM je v České republice poměrně mladým typem služby. Jeho historie u nás sahá do období 90. let 20. století. Samotný název služby vznikl až se zákonem o sociálních službách, který vešel v platnost 1. 1. 2007. Pro NZDM se mezi klienty a pracovníky častěji používá označení „nízkoprahový klub“, „nízkopraháč“ nebo „nízkoprah“ (Dolejš, Zemanová, 2015).

Tato kapitola je věnovaná základním informacím, jejichž znalost uvede čtenáře do problematiky NZDM v České republice od jeho historie až po současnost.

1.2.1 Stručná historie NZDM v České republice

Vnik NZDM úzce souvisí se vznikem a následným rozvojem terénní sociální práce, která je v terminologii nízkoprahových služeb známá pod pojmem „streetwork“. Tehdy se však pojem „nízkoprahový“ ještě nepoužíval, proto se o těchto zařízeních hovořilo jednoduše jako o „klubech pro neorganizovanou mládež“. Neorganizovaná mládež je definována jako „...*taková skupina adolescentů, kteří nejsou schopni sami řešit náročné životní situace spojené s dospíváním.*“ (Kontaktní práce, 2009: s. 57). V 90. letech minulého století streetwork v České republice procházel prudkým rozvojem, a to zejména z toho důvodu, že se jeho úloha začala řešit na státní úrovni. Usnesení vlády č. 341/94 k Programu sociální prevence a prevence kriminality dalo vzniknout funkci sociálního asistenta. „*Sociální asistent byl zřízen jako článek sociální prevence, který měl představovat specifickou terénní sociální práci s dětmi staršího školního věku a mládeží, ohroženou nebo již zasaženou sociálně patologickým vývojem.*“ (Kontaktní práce, 2009: s. 303). Tito pracovníci vyhledávali děti a mladé lidi ohrožené sociálně patologickými jevy, a to v jejich přirozeném prostředí – to znamená v místech, kde se scházejí, tráví svůj volný čas. Jednalo se o děti a mladé lidi, kteří na ulici nějakým způsobem vyčnívali – například byli v konfliktu s okolím, jejich chování se vyznačovalo asociálními či antisociálními prvky, byli nápadní svým oblečením apod. (Kontaktní práce, 2009).

Další vývoj ovlivnila inspirace ze zahraničí, konkrétně ze Spolkové republiky Německo. Po zkušenostech ze spolupráce s německými kolegy se postupně začalo tvořit a rozšiřovat teoretické zázemí oboru terénní sociální práce. A právě v Německu se čeští streetworkeri seznámili s ambulantní formou služby, kterou streetworkeri používali jako zázemí pro své klienty. To vedlo k tomu, že se zhruba kolem roku 1995 začala budovat síť nízkoprahových klubů, která se stala základem dnešní podoby NZDM (Dolejš, Zemanová, 2015).

K dalšímu rozvoji nízkoprahových služeb zásadně přispěla právě Česká asociace Streetwork, z.s. (dále jen ČAS). Ta byla založena v roce 1997 jako odborná profesní organizace, která sdružuje jak lidi z praxe, tak i teoretiky oboru. Od roku 2000 se ČAS začala intenzivně zabývat rozvojem nízkoprahových zařízení, což vedlo k tomu, že v roce 2001 byla založena Pracovní skupina ČAS, jejímiž členy byli převážně pracovníci nízkoprahových zařízení napříč celou Českou republikou. Hlavním zájmem pracovní skupiny bylo najít společnou definici nízkoprahových zařízení, ukotvit

zařízení metodicky a stanovit měřítka jejich kvality. Za tímto účelem vznikly standardy NZDM a definice základního pojmosloví. Důležitý byl také vznik projektu tzv. rozvojových auditů ČAS, které v členských zařízeních probíhají dodnes jako nástroj k rozvoji a ke zvyšování kvality služby³.

V oblasti financování nízkoprahových zařízení nastal zlom v roce 2000, kdy se Pracovní skupině ČAS podařilo prosadit NZDM do typologie sociálních služeb spadajících pod rezort MPSV. Tento fakt otevřel možnost nízkoprahovým zařízením čerpat finance z rozpočtu MPSV. Posléze se ČAS zapojila do připomínkování zákona o sociálních službách a také se podílela na připomínkování vyhlášky č.505/2006 Sb., která zákon upravuje (Kontaktní práce, 2009).

V současnosti je tedy NZDM zahrnuto do zákona o sociálních službách. V České republice je registrováno celkem 252 NZDM, z toho 11 v Pardubickém kraji⁴.

1.2.2 Legislativní ukotvení NZDM

Těm, kteří nejsou seznámeni s činností NZDM, může název zařízení evokovat jakýsi volnočasový klub pro děti a mládež (například dům dětí a mládeže). Jedním ze zásadních rozdílů mezi NZDM a domy dětí a mládeže (dále jen DDM) je skutečnost, že NZDM je sociální službou. To znamená, že NZDM spadá pod rezort MPSV na rozdíl od DDM, jejichž činnost spadá pod rezort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Návštěvníci NZDM se stávají klienty sociální služby. Pracovníci NZDM se řídí zákonem o sociálních službách a vyhláškou č. 505/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen vyhláška), která zákon o sociálních službách doplňuje.

Služba NZDM je v zákoně o sociálních službách zařazena do tzv. **služeb sociální prevence**. Zákon o sociálních službách služby sociální prevence charakterizuje následovně: „*Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit*

---

³ Česká asociace Streetwork [online]. [cit. 2015-09-21]. Dostupné z: www.streetwork.cz

⁴ Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. [cit. 2015-09-21]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1456317357651_1.

společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., §53).

V zákoně o sociálních službách je činnost NZDM upravena v §62, který cíl NZDM charakterizuje takto: *„Cílem služby je zlepšit kvalitu života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem života, umožnit lépe se orientovat v sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., §62).

Dále jsou v §62 zákona o sociálních službách velmi obecně stanoveny čtyři základní činnosti, které NZDM vykonává. Doplnění k těmto činnostem je dále zpracováno ve vyhlášce:

- 1) Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
  - zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity,
  - pracovní výchovná činnost s dětmi,
  - nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,
  - zajištění podmínek pro přiměřené vzdělávání.
- 2) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
  - aktivity umožňující lepší orientaci ve vztazích odehrávajících se ve společenském prostředí.
- 3) Sociálně terapeutické činnosti
  - sociálně terapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob.
- 4) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
  - pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
  - pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Zákon o sociálních službách také stanovuje předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách. Odbornou způsobilosti k výkonu sociálního pracovníka je dle §110 zákona o sociálních službách:

- a. vyšší odborné vzdělání získané absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu v oborech zaměřených na sociální práci, na sociální pedagogiku sociální a humanitní práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
- b. vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku akreditovaném podle zvláštního právního předpisu,
- c. absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 5 let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, které není uvedeno v písmenu b),
- d. absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 10 let, za podmínky středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru sociálně právním, ukončeného nejpozději 31. prosince 1998 (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Pracovníci v NZDM jsou také povinni dále se vzdělávat, a to v rozsahu minimálně 24 hodin v kalendářním roce (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Dalším závazným dokumentem pro NZDM jsou tzv. Standardy kvality sociálních služeb (dále jen Standardy), které jsou přílohou vyhlášky. Každá registrovaná sociální služba musí mít Standardy písemně zpracované. Standardy jsou rozděleny do 15 částí⁵:

1. Cíle a způsoby poskytování.
2. Ochrana práv osob.

---

⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2015-09-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5963>.

3. Jednání se zájemcem o službu.
4. Smlouva o poskytování sociální služby.
5. Individuální plánování průběhu sociální služby.
6. Dokumentace poskytování sociální služby.
7. Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby.
8. Návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje.
9. Personální a organizační zajištění sociální služby.
10. Profesionální rozvoj zaměstnanců.
11. Místní a časová dostupnost poskytované sociální služby.
12. Informovanost o poskytované sociální službě.
13. Prostředí a podmínky.
14. Nouzové a havarijní situace.
15. Zvyšování kvality sociální služby.

K výše uvedeným oblastem jsou ve Standardech uvedena kritéria jejich plnění. Každý klient NZDM uzavírá s pracovníkem smlouvu, která je podkladem pro individuální plánování. Pracovníci NZDM vedou všem svým klientům osobní složky, kde je průběh individuálního plánování zaznamenáván. Kontrolu plnění Standardů vykonávají inspekce poskytování sociálních služeb.

V zákoně o sociálních službách je NZDM jedinou sociální službou, která se věnuje práci s dospívajícími (Dolejš, Zemanová, 2015).

1.2.3 Poslání, význam a cíle NZDM

Posláním NZDM je úsilí o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé životní situaci, poskytování informací, odborné pomoci, podpory a předcházení tak jejich sociálnímu vyloučení (Pojmosloví NZDM, 2008).

Významem NZDM je zprostředkování pozitivní zkušenosti s odbornou pomocí dospělých. *„Dospívající mohou díky existenci těchto služeb poznat, že zájem dospělých na změně jejich nežádoucího a/nebo rizikového chování nemusí být vždy pouze omezujícím, dozorujícím a normativním přístupem.“* (Dolejš, Zemanová, 2015: str. 11).

Úkolem sociálního pracovníka v NZDM je umět rozpoznat potenciální ohrožení klienta a schopnost pomoci mu vypořádat se s obtížemi adaptivně, sociálně produktivním způsobem (Jedlička, 2004).

Jak je v kapitole 1.2.2 popsáno, NZDM patří do služeb sociální prevence. Z definice sociální prevence dle zákona o sociálních službách vyplývá, že NZDM není zaměřeno na primární prevenci, nýbrž na sekundární prevenci (dítě je ohroženo určitým nežádoucím jevem) nebo na terciální prevenci (dítě již zažívá určitou obtížnou životní situaci).

Dle Jedličky strategie NZDM jako nízkoprahové služby směřuje k následujícím cílům:

- a) Snižování bezprostředních zdravotních či sociálních rizik vyplývajících z rizikového chování.
- b) Minimalizace různých druhů interpersonálních konfliktů.
- c) Zprostředkování kvalifikovaného řešení problémů a zejména jejich identifikace a přijetí klientem.
- d) Snižování nebezpečí sekundární deviace a patologizace.
- e) Stabilizace nepříznivé situace a rozšíření životních možností a příležitostí (Jedlička, 2004).

1.2.4 Metody práce s klientem v NZDM

Nízkoprahovost je specifickým principem nízkoprahově poskytovaných služeb. Jedná se o způsob práce, který klientovi zaručuje maximální možnou dostupnost služby. Dostupnost je však myšlena nikoli v architektonickém smyslu slova, ale ve smyslu sociálním (Jedlička, 2004). To spočívá **v odstranění časové, prostorové, psychologické a finanční bariéry** (Pojmosloví NZDM, 2008).

Základními zásadami NZDM v rámci principu nízkoprahovosti jsou dle Pojmosloví NZDM tyto:

- Zařízení vytváří prostředí, které je svým charakterem a umístěním blízké přirozenému prostředí cílové skupiny.
- Pro omezení přístupu klienta ke službě není důvodem pasivita či názorová odlišnost.
- Klient má možnost zůstat v anonymitě. Jakákoli dokumentace obsahující osobní údaje klienta musí být vedena se souhlasem klienta a

s právem do ní nahlížet. Zařízení získává pouze ty údaje, které jsou nezbytné pro poskytnutí odborné a kvalitní služby.

- Pro užívání služby není podmínkou členství ani jiná forma registrace. Pravidelná docházka do zařízení není podmínkou užívání služby. Klienti mohou v rámci otevírací doby klubu přicházet a odcházet dle svého uvážení. Klient není povinen se zapojovat do připravených činností.
- Služby sociálního charakteru jsou poskytovány bezplatně.
- Provozní doba služby odpovídá potřebám klientů.
- Službu může využít kdokoli z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje sám sebe, ostatní klienty, pracovníky či efektivitu služby (Pojmosloví NZDM, 2008).

„Nízkoprahovost obvykle znamená, že poskytovatel organizuje a uspořádá službu (péči, pomoc i intervenci) tak, aby byla umožněna její maximální přístupnost a fyzická dostupnost. Poskytovat službu nízkoprahově předpokládá úsilí sledovat, vyhodnocovat a následně odstraňovat technické, psychologické a sociální bariéry, které by bránily cílové skupině ve vstupu do prostoru zařízení či při využití nabídky poskytovaných služeb.“ (Jedlička, 2004: s. 377).

Úkolem sociálního pracovníka v NZDM je umět rozpoznat potenciální ohrožení klienta a schopnost pomoci mu vypořádat se s obtížemi adaptivně, sociálně produktivním způsobem. Základem pracovníka NZDM při práci s klientem je navázání osobního, důvěrného kontaktu, což je nejen nezbytnou podmínkou, ale samo o sobě i významnou cílovou hodnotou specializované odborné činnosti, která je nazývána **kontaktní prací** (Jedlička, 2004).

1.2.5 NZDM a pověření k výkonu SPOD

Vyjma OSPOD v České republice také existuje status tzv. pověřené osoby. Pověřenými osobami mohou být obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro SPOD a další právnické a fyzické osoby (Špeciánová, 2007).

Pověřenou osobou může být i sociální pracovník NZDM. Každá sociální služba, která se zaměřuje na práci s rodinou nebo s dítětem (např. NZDM, azylové domy, sociálně aktivizační služby pro rodiny), může požádat krajský úřad o udělení pověření k výkonu

SPOD dle podmínek stanovených v zákoně o SPOD. Zákon dále stanoví činnosti, které NZDM v rámci pověření k SPOD vykonává. Níže jsou uvedeny činnosti pověřených osob dle §48 zákona o SPOD, které se týkají NZDM:

- vyhledávat děti, na které se SPOD zaměřuje,
- vykonávat činnost zaměřenou na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku dle §31 a §32⁶,
- zřizovat tzv. zařízení sociálně-právní ochrany (např. výchovně rekreační tábory, zařízení odborného poradenství pro děti a mládež, zařízení sociálně výchovné činnosti) (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Zákon o SPOD v §53 ukládá pověřeným osobám povinnost sdělit OSPOD údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo zanedbávané péče. V tomto případě nelze zachovávat mlčenlivost (Zákon 359/1999 Sb.).

1.2.6 Fiktivní příběh klienta NZDM

Jak bylo napsáno v úvodu této práce, pro názorný příklad bude využit fiktivní příběh Marka, který je v úvodu práce nastíněn.

Marek se o možnosti docházet do NZDM v místě jeho bydliště dozvěděl od kamaráda s tím, že se tam dá zahrát fotbálek zadarmo. V NZDM se seznámil s pracovníky, kteří ho postupně seznámili s pravidly a s nabídkou činností. Líbilo se mu pravidlo, že nic, co si s pracovníky řekne, se nevynáší ven bez jeho souhlasu a vědomí. Zpočátku byl však Marek uzavřený, kontaktu s pracovníky se spíš vyhýbal, často odsekával a někdy docházelo i k porušování pravidel NZDM. Pracovníci ho však neodsuzovali a i po vzájemných konfliktech měl Marek po uplynutí určité sankce z porušení pravidel do NZDM vždy dveře otevřeny s tím, že jeho předchozí selhání mu nikdo dál nepředhazoval. Jeho chování se postupně začalo měnit, byl veselejší, otevřenější, občas přišel jen tak popovídat. Výjimkou však byly situace, kdy do NZDM přišel společně se svým kamarádem z deváté třídy. To většinou docházelo k porušování pravidel provokováním, nadávkami a výhrůžkami směrem k ostatním klientům. Po pár měsících se sblížil s jedním z pracovníků - Petrem, se kterým se dohodli, že se stane jeho klíčovým pracovníkem. Postupem času se Marek začal méně věnovat volnočasovým

---

⁶ Uvedené paragrafy upravují činnosti OSPOD zaměřené na děti vyžadující zvýšenou pozornost.

aktivitám v NZDM a začal využívat prostor tzv. „konzultovny“, kde si s Petrem mohli popovídat v soukromí o Markových problémech ve škole. Petr se během těchto rozhovorů o Markovi dozvěděl spoustu věcí. Například to, že jeho snem je jít na uměleckou školu, protože ho velmi baví malovat, ale nevěří si, že by prošel přijímacím řízením. Nyní mu hrozí propadnutí ze třech předmětů a myslí si, že je hloupý. Marek se také Petrovi s tím, že ve škole spálil třídní knihu a že z toho má teď problémy. Své jednání odůvodnil tím, že se chtěl pomstít učitelce, která ho ve škole před ostatními spolužáky opakovaně ponižuje a zesměšňuje. O rodině Marek na klubu nikdy moc nemluvil. Petr se dozvěděl pouze to, že má Marek čtyři sourozence a že se o mladší bratry musí často starat, takže když chce jít ven, musí někoho z nich vzít. S jeho mladším bratrem občas přišel do NZDM. Mladší bratr měl na sobě pokaždé špinavé oblečení a často plakal.

Petr Marka podporuje v jeho zálibě kreslit a oceňuje ho. Dokonce se podařilo Marka motivovat k uspořádání výstavy svých kreseb v NZDM, což dopadlo velkým úspěchem u ostatních klientů. Kresby poté zůstaly viset na zdech klubu. Nyní se Petr snaží Marka motivovat k zlepšení známek a navrhl mu možnost pravidelně se doučovat. Marek má zatím problémy s docházením v daný termín a čas, nicméně při každém kontaktu deklaruje, že o doučování zájem má. Petr dále čeká na vhodnou příležitost promluvit si s Markem o jeho vztahu ke kamarádovi z deváté třídy a reflektovat jeho změny v chování v případě přítomnosti kamaráda.

1.3 OSPOD

V této kapitole se čtenář dozví stručnou historii SPOD v České republice, SPOD v systému veřejné správy, činnosti a kompetence pracovníků OSPOD, jak se dítě stane klientem OSPOD. V závěru kapitoly je k doplnění tématu rovněž použit fiktivní příběh klienta OSPOD.

OSPOD mají mezi laickou veřejností stejně jako NZDM svá hovorová přívzviska jako například výrazy „zubatá“ nebo „sociálka“. Tato označení nesou jakýsi negativní nádech. To může být zapříčiněno tím, že role OSPOD je zejména **kontrolní** a **represivní**, což pro některé problémové rodiny s dětmi představuje určitou hrozbu. OSPOD má totiž pravomoc zasáhnout do selhávajících rodin například tím, že dítě

může z rodiny odebrat. Formálně se jedná o státní orgány, které mají zákonem o SPOD přidělené zásadní postavení v systému péče o ohrožené děti.

1.3.1 Stručná historie SPOD na našem území

Vývoj SPOD úzce souvisí s vývojem postojů, hodnot a vůbec postavením dítěte a rodiny ve společnosti v souvislosti se společenským poznáním v oblasti psychologie a sociologie, ale i ekonomického a právního odvětví (Halířová, 2012).

„Sociálně-právní ochrana dětí tak, jak ji vnímáme dnes, je důsledkem složitých a dlouhodobých společenských změn a právního vývoje v oblasti občanského, rodinného i trestního práva. Z tohoto pohledu je potřeba na aktuálně probíhající změny v systému ochrany dětí pohlížet nikoli jako na revoluci, ale jako na evoluci.“ (Pemová, 2012: s. 11).

Ve všech společenských epochách byl lidský život ohrožen řadou faktorů. Každá doba na toto nebezpečí reagovala jinak a různě ho i vnímala. Například za ohrožující jevy v 18. a 19. století byla považována předčasná dětská úmrtí, odlišné sexuální chování (v té době prostituce a kuplířství, nemanželská plodnost, záměrný potrat), toulaví a chudí obyvatelé, alkoholismus, nezaměstnanost, ale i problematika zanedbávání a zneužívání dětí a dětské námezdní práce (Halířová, 2012).

V 19. století byla matka chápána jako první učitelka dítěte, která formuje duši a srdce dítěte. Potulující se dítě bylo považováno za určité selhání matčiny role. Pojmem „zanedbaný“ nebo „zpuštělý“ v době 19. století mohly být označeny i ty děti, které neměly dostatečné školní vzdělání, ať už se týkalo náboženských nebo základních vědomostí, přičemž za původce zanedbanosti byli vnímáni ti rodiče, kteří děti neposílali do školy nebo na dítě neměli čas (Halířová, 2012).

Vlivem průmyslové revoluce došlo k uvolnění rodinných vztahů a rodina ztratila především svou ochrannou roli. *„Objevila se rovněž problematika kriminality a delikvence mládeže, která dle dobových pozorovatelů narůstala.“* (Halířová, 2012: s. 101). Proto se do popředí zájmu dostala otázka převýchovy zanedbávaných dětí a prevence růstu kriminality. *„Předpokladem pro úspěšné polepšení dětí se stalo jejich vyjmutí z rodiny a převýchova ve specializovaných ústavech – v polepšovnách či vychovatelnách.“* (Halířová, 2012: s. 101).

Co se týče problematiky zneužívání dětí v 19. století, pod pojmem zneužívání bylo chápáno nejen sexuální zneužívání a týrání, ale také donucení dítěte k těžkým a nevhodným pracím nebo navádění k žebrotě a prostituci. Takové děti byly chráněny občanským zákonem z roku 1811, který v případě zneužívání otcovské moci umožňoval odejmutí dítěte. Udání viníka ale záviselo zejména na všímavosti a vůli okolí. Dítě sice mělo právo samo podat stížnost, ale za cenu toho, že rodina ztratí svého živitele. Navíc by udání mohlo být vnímáno jako neúcta k rodičům (Halířová, 2012).

Důležitým obdobím v problematice kriminality a delikvence mládeže byly roky 1780-1820, kdy se zrodil koncept dětské zločinnosti. V roce 1803 byla stanovena věková hranice dětské trestní odpovědnosti – v případě spáchání činu, který by jinak mohl být posuzován jako zločin, zákon zaručoval beztrestnost do 14 let věku. Počátkem 19. století nastala hospodářská krize a v souvislosti s ní prudký nárůst kriminality. Odborníci se začali zaměřovat na hledání příčin (Halířová, 2012). *„Stát svůj zájem obrátil i k dětem. Dítě bylo díky pedagogickému optimismu považováno za nevinné a za jeho nepřipustné chování byli viněni především rodiče a jejich špatná výchova... Proto je akcentována nutnost vyjmout dítě ze špatného prostředí a převychovat, tedy nahradit chybějící výchovu.“* (Halířová, 2012: s. 109).

Počátek vývoje SPOD v dnešním pojetí lze zasadit do 19. století, kdy byly položeny základy profesionální sociální práce na základě prvního pojmenování společensky negativních jevů a snaze o jejich systémové řešení. Sociální práce byla tehdy založena na charitativních a dobrovolných aktivitách majetných vrstev obyvatelstva a politických představitelů. Další vývoj sociální práce ovlivnily sociálně ekonomické reformy vedené snahou o zlepšování sociálních podmínek a o zajištění přiměřeného zabezpečení pro všechny potřebné. Dalším zásadním vlivem na vývoj sociální práce byl prudký rozvoj společenských věd, zejména psychologie, sociologie a antropologie (Pemová, 2012). Druhá polovina 19. století přináší nejen snahy o to konat dobročinnost, ale v rámci filantropie také snahy o dosažení změn v zákonných opatřeních. Stát začal postupně rozšiřovat své právo zásahu i do privátní sféry občana (Halířová, 2012).

SPOD se zpočátku soustředila především na ochranu majetku, rodových privilegií a zajištění dítěte v případě osíření. Postupně SPOD začala reflektovat problematiku dětské chudoby, dětské práce a žebroty, de finici ohrožení dítěte a úpravu vztahu rodič – dítě – stát s vymezením možnosti intervence státu do integrity rodiny prostřednictvím

přechodného nebo trvalého odebrání dítěte z rodiny nebo omezení rodičovské zodpovědnosti (Pemová, 2012).

Zásadní vliv na odborný postoj k SPOD mělo v 60. letech 20. století vytvoření konceptu syndromu CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte). Odborníci se začali zaměřovat na příčiny, prevenci, možnosti terapeutického působení, zkoumání důsledků traumatizace v dětství na fyzický, psychický a sociální vývoj dítěte a jeho osobnosti. Rovněž se začalo hovořit o vlivu vazby rodič – dítě a o následcích narušení této vazby. I z tohoto důvodu se v odborných kruzích otevřelo téma specifických potřeb dětí. Představa, že dítě je pouze zmenšeninou dospělého, byla definitivně vymýcena. Bylo čím dál víc zřejmé, že děti jakožto nevinné bytosti a potažmo i dětství zasluhují zvláštní ochranu (Pemová, 2012).

Při popisu historie SPOD na našem území nelze opomenout práci světově uznávaného dětského psychologa Zdeňka Matějčka, který se stal průkopníkem studia podmínek dětí v ústavních zařízeních a jejich psychické strádání – psychické deprivaci. *„Srovnání vývoje dětí z rodin a z ústavů téměř vždy potvrzuje horší vývoj ústavních dětí po stránce intelektové, emoční a charakterové.“* (Langmeier, Matějček, 2011: s. 119).

Nicméně i přesto stát v 70. letech 20. století reagoval na případy nevhodného či nešetrného zacházení s dětmi zřizováním kolektivních zařízení náhradní výchovné péče - tzn. zařízení ústavní péče (Pemová, 2012).

Odebírání ohrožených dětí z péče rodičů a způsob trvalého řešení situace těchto dětí se později stalo předmětem další diskuze, která přetrvává do současnosti. *„...jednoduché a automatické řešení spočívající v odebrání dětí se postupně ukázalo nejen jako nefunkční, ale rovněž jako traumatizující. Postupně se ukázalo, že i nevhodně zvolená intervenční strategie může mít obdobně katastrofální následky jako původní špatné zacházení s dítětem.“* (Pemová, 2012: s. 25).

1.3.2 SPOD v současnosti

Nejprve k současnému vymezení SPOD: *„Sociálně-právní ochrana dětí je cílená činnost, která zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“* (Špeciánová, 2007: str. 10).

Dle Pemové je v současné době v Evropě pozornost věnována zejména:

- snaze nalézt rovnováhu mezi ochranou dětí a ochranou rodičovských práv,
- vymezení kompetencí státních institucí v oblasti možné intervence do integrity a soukromí rodiny a dítěte,
- vyvážením instrumentů prevence (ochrany) a represe (trestu) v právních normách i v procedurálních postupech sociální práce,
- možnostem a formám systematické evidence ohrožených dětí, případně osob podezřelých z nevhodného či nepřijatelného zacházení s dětmi s důrazem na ochranu osobních údajů každého jednotlivce (Pemová, 2012).

Tomeš uvádí dvě současné evropské pojetí SPOD, a to

1. tradiční pojetí, které preferuje odnímání dětí problémovým rodinám a jejich umístění do ústavní péče a
2. moderní pojetí, které upřednostňuje pokus o sanaci dysfunkční rodiny a rozvoj náhradní rodinné péče a preferenci opatrovnictví a profesionálního pěstounství (Tomeš, 2011).

Co se týče České republiky, v tématu SPOD se od roku 1989 udály pouze dílčí změny. Zásadním milníkem se stal rok 2012, kdy vláda schválila Národní strategii ochrany práv a Akční plán k jejímu naplnění (Sociální práce, 2015). Nejnovější trend České republiky v oblasti SPOD představuje snaha o transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti, které je v dalších kapitolách věnována část této práce, čímž se Česká republika hlásí k druhému, modernímu pojetí SPOD.

SPOD v České republice zajišťují OSPOD. Těmi jsou: obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, MPSV, Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí (Špeciánová, 2007).

Nejvýznamnější postavení v SPOD mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností, tzn. městské úřady, které mají pro tyto účely zřízena oddělení péče o děti a mládež (Špeciánová, 2007). Tato oddělení jsou obvykle rozdělena dle charakteru situace dítěte na:

- oddělení péče o dítě,
- oddělení náhradní rodinné péče,
- sociální kuratela – kurátoři pro děti a mládež⁷.

1.3.3 Činnost a kompetence pracovníků OSPOD

Charakter činností OSPOD se odvíjí od toho, o jaké oddělení OSPOD se jedná. Významnou činností OSPOD je preventivní a poradenská činnost. Tato oblast činností se prolíná celým zákonem o SPOD. Zajišťují ji obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady (Špeciánová, 2007). Do této oblasti činností dle Tomeše patří:

- vyhledávání dětí, na něž se ochrana zaměřuje,
- jednání s rodiči o nápravě zjištěných nedostatků,
- sledování prostředí nevhodných pro děti,
- poradenská činnost nebo její zprostředkování (Tomeš, 2011).

Dále OSPOD navrhuje soudu **výchovná opatření**. Zákon o SPOD v §13 hovoří o těchto výchovných opatřeních:

- napomenutí dítěte, rodiče či osoby odpovědné za výchovu dítěte,
- stanovení dohledu nad dítětem v součinnosti se školou, popřípadě dalších institucí a osob, které působí v místě bydliště,
- omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte (zákaz určitých činností, návštěv určitých míst apod.),
- uložit dítěti nebo rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc (mediátor, terapie) (Zákon 359/1999 Sb.).

V případě, že výše jmenovaná výchovná opatření nepovedou ke zlepšení situace, může soud následně přikročit k

---

⁷ Dle běžně dostupných informací z webových stránek městských úřadů v ČR.

- dočasnému odejmutí dítěte z péče rodičů
- nařízení pobytu ve středisku výchovné péče nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Zákon 359/1999 Sb.).

Další možností intervence jsou tzv. **ochranná opatření**. Tato opatření jsou svěřena obecním úřadům obcí s rozšířenou působností. Tyto úřady zpravidla vykonávají funkci opatrovníka a poručníka v situaci, kdy je třeba učinit některá opatření neodkladně v zájmu dítěte.

Dle Tomeše může OSPOD dále podávat návrh soudu na:

- rozhodnutí o splnění podmínky osvojení spočívající v tom, že rodiče neprojevují zájem o své dítě,
- omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti,
- nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy,
- prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy (Tomeš, 2011).

Další činností OSPOD je zprostředkování osvojení a pěstounské péče. Tato činnost je zaměřena na vyhledávání dětí vhodných k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče a na nalezení vhodných osvojitelů či pěstounů (Tomeš, 2011).

Zvláštní pozornost této práce zasluhuje činnost sociální kurately – **kurátorů pro děti a mládež**. Do náplně práce kurátora pro děti a mládež patří „...*pečovat o děti mladší 15 let, které se dopustily činu, jenž by byl u zletilého klasifikován jako trestný, o mladistvé ve věku 15 – 18 let, kteří se dopustili přestupku nebo trestného činu a bylo u nich zahájeno trestní stíhání, a konečně o děti a mladistvé, kteří mají opakované vážné poruchy chování (např. útoky z domova, zneužívání návykových látek, závislost na hracích automatech, absence ve škole).*“ (Matoušek, 2003: s. 154).

Dle zákona o SPOD se sociální kuratela zaměřuje zejména na:

- a. analyzování situace v oblasti sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a navrhování preventivních opatření,
- b. účast na přestupkovém řízení,
- c. návštěvy dětí s nařízenou ústavní výchovou nebo dětí vzatých do vazby a ve výkonu trestního opatření odnětí svobody,
- d. spolupráci s příslušným střediskem Probační a mediační služby,

- e. pomoc dětem po propuštění z ochranné nebo ústavní výchovy a po propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody,
- f. zajištění návazné péče dětmi po dosažení zletilosti, kdy je kurátor pro děti a mládež povinen spolupracovat zejména s obecními úřady, s krajskou pobočkou Úřadu práce, s poskytovateli sociálních služeb a zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Při řešení vážného ohrožení nebo narušení výchovy dítěte může kurátor pro děti a mládež podávat soudu návrh na ústavní výchovu (dále jen ÚV) nebo ochrannou výchovu (dále jen OV). Výkon ústavní výchovy upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ÚV nebo OV ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Ústavními zařízeními pro výkon ÚV a OV jsou⁸:

Diagnostický ústav - v diagnostickém ústavu probíhá komplexní diagnostika, na základě které je případně dítě umístováno do konkrétního zařízení pro výkon ÚV a OV. Diagnostický ústav poskytuje péči dětem zadrženým na útěku. Lze sem umístit dítě i na základě žádosti rodičů.

Dětský domov - do dětského domova jsou umístěny ty děti, které nevykazují závažné poruchy emocí nebo chování. To znamená, že důvodem pro umístění dítěte do dětského domova může být například zanedbávaná péče rodičů.

Dětský domov se školou - sem jsou umístovány ty děti, které vykazují závažné poruchy emocí nebo chování. K tomuto zařízení je integrována škola, kam umístěné dítě dochází.

Výchovný ústav - jedná se o zařízení určené dětem starším 15 let, které mají závažné poruchy emocí nebo chování. Dále sem mohou být umístěny děti starší 12 let, které mají uloženou ochrannou výchovu a u kterých se projevují tak závažné poruchy chování, pro které nemohou být umístěny v dětském domově se školou.

---

⁸ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ÚV nebo OV ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních [online]. [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-vychovy-ve-skolskych-zarizenich-a-o-preventivne-vychovne-peci-ve-skolskych-zarizenich-a-o-zmene-dalsich-zakonu>.

Vedle výše uvedených ústavních zařízení zákon upravuje také zařízení preventivně výchovné péče jako alternativu k ústavním zařízením. Jedná se o tzv. **střediska výchovné péče**. Tuto variantu opatření rovněž navrhuje OSPOD a schvaluje ji soud. Jedná se o ambulantní, celodenní nebo pobytovou formu péče. Středisko výchovné péče se zaměřuje na komplexní speciálně pedagogickou a psychologickou pomoc poskytovanou dětem i jejich rodičům.

„Ústavní péče o rizikové děti a mládež je sama o sobě riziková. Větší kolektivy skládající se z mladých lidí, kteří mají často za sebou deprivaci zážitky z rodiny a mívají osobnostní výbavu zvyšující sklon k sociálnímu selhání, se jen obtížně mohou stát prostředím, kde dojde ke korigování nepříznivých vlivů.“ (Matoušek, 2007: s. 86).

1.3.4 Jak se dítě stane klientem OSPOD

Dle zákona o SPOD je každý oprávněn upozornit na závadné chování dítěte jeho rodiče. V případě podezření z porušení nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti, je každý oprávněn na tuto situaci upozornit OSPOD (Zákon 359/1999 Sb.).

Zákon o SPOD stanoví, že dítě má právo požádat OSPOD, jiné osoby pověřené k výkonu SPOD nebo školu apod. o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. Dítě má právo požádat o tuto pomoc i bez vědomí rodičů či jiných zákonných zástupců. Zákon stanoví, že stejné právo požádat o pomoc mají i rodiče dětí OSPOD a další oslovené subjekty jsou povinni tuto pomoc poskytnout (Zákon 359/1999 Sb.). Otázkou je, do jaké míry je dítě schopno takové situace samo vyhodnotit a říct si o pomoc.

1.3.5 Změny v činnosti OSPOD od roku 2013

Dne 1. 1. 2013 vešla v platnost novela č. 401/2012 Sb., kterou se mění zákon o SPOD (dále jen novela). Pracovníkům OSPOD novela přinesla velké změny do jejich dosavadní práce. Pro potřeby této práce autorka uvádí pouze ty změny, které souvisejí s tématem této práce:

- 1) Pracovník OSPOD vede tzv. individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD), který dle §10 novely zákona o SPOD:
  - a. vymezuje příčiny ohrožení dítěte,
  - b. stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte,

- c. stanoví opatření k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte,
  - d. stanoví opatření k posílení funkcí rodiny,
  - e. stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.
- 2) OSPOD je dle §10 novely zákona o SPOD povinen pořádat tzv. **případové konference** pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob.
- 3) Vznik **standardů kvality sociálně-právní ochrany** pro pracovníky OSPOD (Novela č. 401/2012 Sb.).

Nyní blíže k bodu 3. Stejně jako NZDM (viz kapitola 1.2.2), tak i OSPOD má od roku 2013 povinnost v rámci své činnosti plnit standardy kvality. Zde jsou ve stručnosti uvedeny:

1. Místní a časová dostupnost.
2. Prostředí a podmínky.
3. Informovanost o výkonu SPOD.
4. Personální zabezpečení výkonu SPOD.
5. Přijímání a zaškolování.
6. Profesionální rozvoj zaměstnanců.
7. Prevence.
8. Přijetí oznámení, posouzení naléhavosti a přidělení případu.
9. Jednání, vyhodnocování a IPOD.
10. Kontrola případu.
11. Rizikové a nouzové situace.
12. Dokumentace o výkonu SPOD.
13. Vyřizování a podávání stížností.
14. Návaznost výkonu SPOD na další subjekty (Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany, 2014).

Pro účely této bakalářské práce jsou důležité standardy č. 7, 9 a 14, které stanoví potřebu spolupráce OSPOD s poskytovateli sociálních služeb zaměřenými na práci s ohroženými dětmi a mládeží – tzn. i s NZDM. Více o tom je pojednáno v kapitole 1.4.2.

1.3.6 Fiktivní příběh klienta OSPOD

Učitelé již delší dobu sledují Markovo zhoršené chování a zvýšený počet neomluvených hodin. Škola se nejprve pokusila o řešení situace společně s matkou. Matka však měla problém s docházením na sjednanou schůzku. Problém byl rovněž s jejím obtížným zastižením na mobilním telefonu, který opakovaně nezvedala. Z důvodu nespolupráce matky a zhoršujícího se chování Marka se škola nakonec rozhodla kontaktovat OSPOD.

Marek viděl pracovníci OSPOD poprvé, když si ho s matkou pozvala k nim na úřad. Tehdy na něj byla matka velmi naštvaná a vyčítala mu, že kvůli němu může přijít o práci a že mu teď hrozí pobyt v diagnostickém ústavu. Marka tato matčina reakce naštvála a vyčetl jí, že si na něj udělá čas jen, když jí to nařídí „sociálka“. Před pracovníci OSPOD rovněž došlo k hádce mezi matkou a synem, což skončilo tím, že Marek najednou vstal a s bouchnutím dveří odešel pryč.

Markovi byla uložena povinnost jednou týdně docházet na sezení k psychologovi. Marek se u psychologa cítil celkem dobře, ale často opakoval, že toto řešení je nespravedlivé, protože matka své chování nijak změnit nemusela a jediný, kdo je označen za viníka, je on.

Situace ve škole se nelepšila. Pracovníci OSPOD každý týden chodily zprávy o nadávkách třídní učitelce a neomluvených absencích. Jeden týden volala škola pracovníci OSPOD a sdělila, co provedl Marek s třídní knihou.

1.4 Spolupráce OSPOD a NZDM

Z výše uvedených informací o činnosti NZDM a OSPOD je zřejmé, že obě instituce, ač využívají jiných prostředků a mají odlišné možnosti, spojuje stejný záměr, kterým je pomoc a ochrana dítěte v jeho obtížné životní situaci.

Doposud neexistují žádné relevantní zdroje, které by se věnovaly tak specifickému tématu jako je spolupráce OSPOD a NZDM. Proto se v následujícím textu autorka

práce zaměřuje na zdůvodnění potřebnosti této spolupráce a na popis existujících nástrojů, které je možné ke spolupráci využít.

Část kapitoly je věnována aktuálním dokumentům a stanoviskům MPSV k transformaci péče o ohrožené děti v České republice, kde je několikrát kladen důraz na potřebu spolupráce v síti služeb.

1.4.1 Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti v České republice

K průlomů v České republice došlo v roce 2007, kdy ministr vnitra předložil vládě materiál „Hodnocení systému péče o ohrožené děti“ (usnesení vlády č. 1151/2007). Součástí tohoto materiálu byla i rozsáhlá analýza dalších osudů (zejména kriminálních aktivit) všech dětí, které v období let 1995-2004 opustily institucionální péči (jednalo se o 17 560 dětí). Závěry studie byly natolik alarmující, že se vláda rozhodla k zásadní reformě systému péče o ohrožené děti. Následně zpracoval a předložil tehdejší ministr práce a sociálních věcí vládě České republiky dva důležité vládní materiály – „Transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti“ (ze dne 19. ledna 2009) a na něj navazující „Národní akční plán transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti na léta 2009-2011“ (ze dne 13. července 2009)⁹.

Dále na základě výstupů z hodnocení bylo uloženo místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí nejpozději do konce roku 2008 předložit dokument „Návrh opatření k transformaci a sloučení systému péče o ohrožené děti“ (dále jen Návrh). V Návrhu jsou vypsána následující motta jako reakce na zjištěné skutečnosti (ty pasáže, které jsou významné pro téma práce, jsou v textu zvýrazněny tučným písmem):

---

⁹ Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-systemu-pecce-o-ohrozene-deti-narodni-projekt-systemu-vcasne-intervence.aspx>.

MOTTO 1: OSPOD jako činitel prevence, podpory a pomoci.

V mnoha místech je OSPOD vyřazen z řešení situace v deprivovaných domácnostech, neboť jeho **kontakt s nimi je z nedostatku kapacit omezen na kontrolní, represivní řešení krizových situací**. OSPOD se musí stát pomocníkem v nouzi, nikoli obávaným represivním orgánem.

MOTTO 2: OSPOD a další subjekty systému péče o ohrožené děti pracují v terénu.

V současné době není podíl terénní práce s rodinou na výkonu SPOD optimální, **pracovníci mají někdy málo informací a poznatků o reáliích života svých klientů a rodin**. Tento stav nastává v důsledku nedostatečné kapacity pracovníků pro práci s klientem z důvodů velkého množství klientů na jednoho pracovníka. **Často absentuje multidisciplinární spolupráce** na úrovni terénu, dělení klíčových kompetencí a sdílení informací mezi jednotlivými odborníky participujícími na systému péče o ohrožené děti. Je potřeba zvýšit kapacity OSPOD a **vytvořit systém multidisciplinární spolupráce**.

MOTTO 3: Efektivita je v prevenci a spolupráci.

Náklady na péči o ohrožené dítě jsou vysoké, neboť **je upozaděn význam preventivních opatření**, spolupráce se školami, zdravotnickými zařízeními, nestátními neziskovými organizacemi a dalšími subjekty. Náklady na pozdní zásah v komplikované situaci jsou násobně vyšší než včasná prevence.

MOTTO 4: Všestranná podpora lidských zdrojů zaručí dobrou práci ve prospěch ohrožených dětí.

MOTTO 5: Dítě má vyrůstat v biologické rodině, pokud to není v rozporu s jeho zájmem.

MOTTO 6: Dítě má právo na participaci a vyjádření svého názoru.

Podcenění systematické a citlivé diagnostické práce psychologů, sociálních pracovníků a dalších odborníků, kteří mohou zjistit skutečné motivace chování dítěte a důležité aspekty fungování rodiny, vede k rozhodnutím, která nejsou v souladu s osobností dítěte a jeho preferencemi. Vynucená opatření nikdy dítě nezvnitřní pro svůj život¹⁰.

---

¹⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9556/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf.

Dalším významným krokem MPSV v rámci transformace bylo zahájení realizace individuálního projektu „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené rodiny a děti“. Hlavním cílem projektu byla komplexní systémová změna zajišťování péče o rodiny a děti ohrožené sociálním vyloučením, sociálně vyloučené, nebo ty, na něž se zaměřuje SPOD. Realizace projektu probíhala od července 2012 do prosince 2015. V projektu byla provedena komplexní analýza systému, zpracován návrh systému řízení a financování systému na různých úrovních veřejné správy a zpracovány závazné postupy pro činnost OSPOD, poskytovatele služeb a další subjekty v systému¹¹. Jako výstup projektu vznikl dokument s názvem „Návrh optimalizace řízení systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti“. Výstupy dokumentu jsou doporučení legislativních kroků a dalších strategických opatření v rámci systému SPOD. Pro účely této práce autorka uvádí pouze ta zjištění, která jsou podstatná pro téma práce:

- S většinou služeb OSPOD pracují na neformální bázi, nejsou stanoveny pevné postupy této spolupráce, která je závislá spíše na osobních kontaktech jednotlivých odborných pracovníků.
- Ze strany OSPOD jsou za hlavní bariéry při spolupráci s jinými subjekty označovány: nedostatek odborníků pro danou oblast, zdlouhavé vyřízení záležitostí, skutečnost, že nelze získat veškeré potřebné informace o klientech, neochota subjektů spolupracovat a nedostatečné pokrytí nabízenou službou, v případě spolupráce se školou a praktickým lékařem také neplnění oznamovací povinnosti.
- Systém pomoci ohroženým dětem a rodinám je založen na koncepci spolupráce veřejného a nestátního sektoru. Vzájemné postavení těchto dvou sektorů však není v současné době vyjasněno.
- Neexistuje ucelený systém pomoci na bázi prevence nebo včasné pomoci poskytované bezprostředně po vzniku nepříznivé situace¹².

Z výše uvedených informací vyplývá, že spolupráce OSPOD s poskytovateli sociálních služeb určených ohroženým dětem a mládeži je potřebná k zajištění efektivity řešení

---

¹¹ *Právo na dětství* [online]. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-peco-ohrozene-deti/>.

¹² *Právo na dětství* [online]. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/>.

situace dítěte a rodiny. V současné době je však tato spolupráce využívána nedostatečně, chybí její vymezení a koordinace.

1.4.2 Standardy kvality SPOD o spolupráci

Jak již bylo zmíněno výše, standardy kvality SPOD v několika dílčích standardech stanoví podmínku OSPOD spolupracovat s návaznou sítí služeb – konkrétně ve standardech č. 7, 9 a 14. Nyní blíže k těmto vybraným standardům.

Standard č. 7 – Prevence

„OSPOD aktivně vyhledává a monitoruje ohrožené děti. Prokazatelně koordinuje, případně vytváří podmínky pro preventivní aktivity ve svém správním obvodu.“ (MPSV, 2014: s. 48). V tomto standardu je mj. stanoveno, že OSPOD zná oblasti vyššího výskytu ohrožených dětí a na těchto místech uplatňuje adekvátní preventivní aktivity ve spolupráci s poskytovateli sociálních služeb, školami apod. OSPOD se aktivně zapojuje do preventivních projektů obce a poskytovatelů sociálních služeb (MPSV, 2014).

Standard č. 9 – Jednání, vyhodnocování a IPOD

Jedním z principů vyhodnocování situace dítěte je práce pracovníka OSPOD na mezioborové úrovni – spolupráce s úřady, poskytovateli sociálních služeb, školami atd. Také je zde uvedeno, že na základě vyhodnocení pracovník OSPOD plánuje a přijímá opatření, intervence a zprostředkovává návazné služby (MPSV, 2014).

Standard č. 14 – Návaznost výkonu SPOD na další subjekty

Novela zákona o SPOD upevňuje pozici sociálního pracovníka OSPOD především jako koordinátora případu, zdůrazňuje a podporuje jeho schopnost analyzovat situaci a zjišťovat zdroje v okolí dítěte. Pracovník OSPOD je tedy hlavním koordinátorem a centrálním aktérem síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny (MPSV, 2015).

„OSPOD zprostředkovává a doporučuje klientům služby jiných fyzických a právnických osob podle jejich potřeb, a to v souladu s cíli podpory stanovenými v IPOD.“ (MPSV, 2015: s. 83). Standard č. 14 přímo ukládá povinnost OSPOD mít vytvořen aktuální seznam subjektů poskytujících další služby (MPSV, 2014).

Standardy SPOD tedy rovněž počítají se spoluprací OSPOD s návaznou sítí služeb, a to i v rámci IPOD, kde může být tato spolupráce nastavena jako jeden z nástrojů řešení

situace dítěte. Standardy SPOD kladou důraz na prevenci, které je věnován celý jeden standard. V této oblasti se přímo nabízí spolupráce s NZDM jako služby sociální prevence.

1.4.3 Regionální karty sociálních služeb o spolupráci

Smyslem RKSS je vymezení požadovaného obsahu jednotlivých druhů sociálních služeb a vytvoření jednotného rámce pro kontrolu efektivity a účelnosti finančních prostředků vynaložených na poskytování sociálních služeb¹³.

Do tvorby RKSS se zapojily pouze některé krajské úřady v České republice včetně Pardubického kraje, na který se zaměřuje praktická část této práce. Autorka regionální karty zmiňuje z toho důvodu, že krajské úřady, které mají hlavní slovo v plánování sociálních služeb, rovněž považují spolupráci veřejného sektoru s poskytovateli sociálních služeb za důležitou. Konkrétně regionální karta pro NZDM uvádí, že „*NZDM má navázanu spolupráci s pracovníky OSPOD, sociálními pracovníky obce, se školskými zařízeními, dalšími sociálními službami a dalšími odborníky dle potřeb dítěte a mladých dospělých pro společné řešení nepříznivé situace (včetně doprovázení)*“¹⁴.

1.4.4 Možnosti spolupráce OSPOD a NZDM

Posouzení situace ohroženého dítěte a rodiny i podpora rodiny jsou natolik komplexní záležitosti, že se neobejdou bez mezioborové spolupráce. Ta představuje ideální model řešení situace ohrožené rodiny. V praxi však záleží na míře ochoty jednotlivých aktérů spolupracovat. Nezřídka se stává, že tento ideální model není možné zcela naplnit (Matoušek, 2014).

Níže jsou uvedeny možnosti spolupráce, které se v současnosti nabízejí:

Případové konference

Případové konference byly již zmíněny v souvislosti se změnami v činnosti OSPOD, které přinesla novela zákona o SPOD (viz podkapitola 1.3.4). Novela zákona o SPOD stanoví pracovníkům povinnost využívat při práci s klienty případové konference.

---

¹³ *Sociální služby Pardubického kraje* [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <http://www.sluzby-pardubickykraj.cz/planovani-socialnich-sluzeb-v-pardubicke-m-kraji/ip-podpora-dostupnosti-socialnich-sluzeb-a-socialni-prace-v-pk-2014-2015/karty-socialnich-sluzeb/>.

¹⁴ *Sociální služby Pardubického kraje* [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z: <http://www.sluzby-pardubickykraj.cz/planovani-socialnich-sluzeb-v-pardubicke-m-kraji/ip-podpora-dostupnosti-socialnich-sluzeb-a-socialni-prace-v-pk-2014-2015/karty-socialnich-sluzeb/>.

Případové konference jsou nástrojem pomoci ohroženým rodinám, který dává možnost koordinovat aktivity v souladu se zájmem dítěte a vytvořit otevřený a postupný systém podpory a pomoci (Matoušek, 2014).

Cíle případové konference (Manuál k případovým konferencím, 2011):

- rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny,
- vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení,
- vytvářet osobní kontakty a podpůrnou síť rodině,
- aktivizovat rodinu,
- koordinovat péči,
- získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků.

Koordinátorem případové konference je obvykle pracovník OSPOD. Mezi povinnosti koordinátora patří (Matoušek, 2014):

- vytváření multidisciplinární sítě odborných i dobrovolnických služeb,
- vyhledávání odborníků, kteří se mohou spolupodílet na hodnocení situace dítěte,
- osobně provádět hodnocení situace klienta,
- identifikovat a zajišťovat další odborné hodnocení v případě specifických potřeb klienta,
- kompletovat informace od všech spolupracujících subjektů,
- vyvíjet individuální plán podpory nebo ochrany dítěte,
- hodnocení správnosti a účinnosti dohodnuté služby,
- zastávat roli kontaktní osoby pro komunikaci všech zainteresovaných subjektů.

„Zásadní roli hrají v péči o ohrožené rodiny sociální služby – mezi nimi služby rané péče, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, služby krizové pomoci, intervenční centra, nízkoprahová denní centra a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.“ (Matoušek, 2014: s. 41).

Spolupráce v rámci Systému včasné intervence

Smyslem systému včasné intervence (dále jen SVI) je systémově nastavená komunikace a sdílení informací mezi subjekty, do jejichž působnosti práce s ohroženými dětmi spadá. Tato spolupráce probíhá v zájmu dítěte, jeho bezproblémové socializace a zachování či obnovení funkcí rodiny pomocí profesionála¹⁵.

Hlavním cílem SVI je ale prevence rizika kriminálního vývoje dítěte nebo jeho pokračování, ochrana dítěte před trestnou činností, před týráním, zanedbáváním, zneužíváním a humanizace a debyrokratizace práce s dětským klientem a jeho rodinou¹⁶.

Hlavními partnery SVI jsou OSPOD, Policie ČR, okresní státní zastupitelství, okresní soud, Probační a mediační služba ČR a městská policie. Vedlejšími subjekty jsou školy, školská zařízení, lékaři a nestátní neziskové organizace pověřené výkonem SPOD. Všechny tyto subjekty tvoří tzv. Týmy pro děti a mládež (dále TDM). Činností TDM je:

- monitorovat problémy v regionu,
- koordinovat aktivity subjektů péče o ohrožené děti na místní úrovni (propojenost, návaznost opatření činností, služeb),
- vytvořit strategii ochrany ohrožených dětí a mládeže v regionu,
- vytvářet modelové postupy specifických situací a ověřovat jejich dopad,
- optimalizovat nabídku sociálních služeb, upravit poskytování stávajících služeb potřebám klientů, iniciovat vznik služeb a programů a vytvářet jednotný tlak na samosprávu či kraj za účelem zřízení nových služeb,
- postupy upravovat na základě opakujících se rysů z případových konferencí a jiné zkušenosti,
- vzdělávat se v nových přístupech, vzájemně sdílet informace a zkušenosti mezi odborníky¹⁷.

V roce 2007 psal Matoušek o systému včasné intervence následující: „V České republice se v současnosti pokusně na několika místech zavádí Program včasné intervence, inspirovaný Centry včasné intervence v USA. V tuzemské podobě má zatím

---

¹⁵ Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2016-02-03]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-systemu-pecce-o-ohrozene-deti-narodni-projekt-systemu-vcasne-intervence.aspx>

¹⁶ Viz 15.

¹⁷ Viz 15.

podobu informační databáze, do níž údaje o problémových a ohrožených dětech mohou vkládat školy, pedagogicko-psychologické poradny, lékaři a jiní profesionálové, kteří se s těmito dětmi setkávají.“ (Matoušek, 2007: s. 88).

V současnosti SVI funguje na lokální úrovni v některých městech (například Náchod, Kladno)¹⁸. Dle dostupných zdrojů se však nejedná o kontinuálně koordinovanou činnost, která by odpovídala popisu výše.

Spolupráce v rámci komunitního plánování sociálních služeb

Komunitní plánování sociálních služeb (dále jen KPSS) je metoda, která umožňuje zpracovávat rozvojové materiály pro různé oblasti veřejného života na úrovni obce i kraje. Cílem je, aby se dotčené cílové skupiny sociálních služeb a široká veřejnost mohly vyjádřit a zapojit do přípravy podkladů pro strategická rozhodnutí obce (Pilát, 2015).

Dle Piláta účastníky KPSS jsou:

- klienti sociálních služeb,
- zadavatelé sociálních služeb,
- poskytovatelé sociálních služeb, kteří mají mezi sebou rovné postavení (Pilát, 2015).

V kontextu této práce to znamená, že setkání se mohou účastnit pracovníci OSPOD jako zástupci obce a pracovníci NZDM jako sociální služba.

Pomocí těchto setkání lze plánovat sociální služby v komunitě tak, aby především odpovídaly místním potřebám, aby byly poskytovány efektivně a aby na tomto plánování mohli participovat všichni, jichž se to týká (Pilát, 2015).

1.4.5 Možná úskalí spolupráce

V momentě, kdy je pracovník OSPOD v kontaktu s pracovníkem NZDM ohledně společného klienta, vždy se jedná o střet zájmů. Na jedné straně je snaha pracovníka OSPOD dozvědět se potřebné informace od NZDM, na straně druhé platí v NZDM principy nízkoprahovosti a s nimi i princip anonymity, kdy pracovník nemusí znát

---

¹⁸ *Agentura pro sociální začleňování* [online]. [cit. 2016-01-07]. Dostupné z: http://www.socialni-zaclenovani.cz/06%20-%20Rodina%20a%20SPOD/06_04.pdf.

identitu dítěte nebo ji zná, ale zavázal se ke sdělování informací třetí osobě pouze s vědomím a se souhlasem klienta. Také je vázán mlčenlivostí.

Tyto situace mohou způsobovat bariéru mezi OSPOD a NZDM. Pracovníkům NZDM a OSPOD chybí metodický postup, který by takové situace popsal. V současné době se tyto situace řeší rozdílně dle přístupů a vůle jednotlivých pracovníků.

V takových situacích by měl být v první řadě zájem klienta nebo mladistvého. To znamená ani jedna strana by neměla podnikat takové kroky, které by mohly klientovi ublížit či uškodit.

1.4.6 Uzavření fiktivního příběhu

Situace byla velmi vážná. Pracovnice OSPOD si opět sjednala schůzku s Markem a jeho matkou. Na poslední chvíli se matka ze schůzky omluvila, protože nedostala volno v práci. Marek šel tedy za pracovníci OSPOD sám. Pracovnice OSPOD se nejprve Marka zeptala na setkávání s psychologem. Marek jí k tomu řekl upřímně, co si myslí. Pracovnice OSPOD se poté začala doptávat na Markův volný čas. Marek se zmínil o tom, že dochází do NZDM.

Další den pracovnice OSPOD volala do NZDM s dotazem, zda tam Marek dochází, poté Marka stručně popsala. Pracovníkovi NZDM bylo v tu chvíli jasné, o koho se jedná, nicméně musel vysvětlit, že žádné informace bez souhlasu klienta podat nemůže. Pracovnice OSPOD argument přijala a požádala pracovníka NZDM, zda by bylo možné tento souhlas získat za účelem nabídky uspořádání případové konference, do které by mohlo být NZDM zapojeno.

Později, když přišel Marek na klub, mu Petr sdělil vše o telefonátu s pracovníci OSPOD a zeptal se ho, jestli by souhlasil s tím, aby za pracovníci OSPOD zašli spolu. Marek po chvíli souhlasil. Proběhla tedy společná schůzka Marka, jeho matky, Petra z NZDM a pracovnice OSPOD. Po společné domluvě pracovnice OSPOD rozhodla o svolání případové konference.

Případové konference se účastnil Marek s matkou, zástupce školy a Petr z NZDM. Koordinátorem konference byla pracovnice OSPOD. Byl pojmenován problém, ke kterému se mohli vyjádřit všichni přítomní. Výtky ze strany školy a ze strany matky byly vyváženy oceněním a podpořením silných stránek Marka ze strany NZDM, což bylo velkou zásluhou pracovnice OSPOD, která konferenci vedla velmi profesionálně a

citlivě k Markovi. Na závěr byly stanoveny úkoly, které byly výstupem domluvy všech zúčastněných, zejména Marka. Směrem k NZDM bylo domluveno, že Marek bude NZDM využívat k doučování a byl naplánován harmonogram. Dále bylo stanoveno, že Marek bude NZDM využívat k rozvoji své záliby v malování a že na příští výstavu bude pozvána i matka. Dále byla stanovena pravidla výměny informací mezi NZDM, OSPOD, matkou a školou.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Z teoretické části práce vyplývá, že problémem systému péče o ohrožené děti, do něhož obě sledované instituce patří, je nespolupráce a nekoordinovanost v síti služeb určených ohroženým dětem a mládeži. Zároveň z teoretické části vyplývá, že tato spolupráce je potřebná a v některých případech zákonem stanovená.

Praktická část práce je zaměřena na spolupráci OSPOD a NZDM působících v Pardubickém kraji se zaměřením na možné důvody nespolupráce mezi oběma subjekty. Metodou dotazníkového šetření je u pracovníků OSPOD a pracovníků NZDM zjišťováno, zda mezi subjekty spolupráce vůbec existuje, zda spolupráci jednotliví pracovníci považují za potřebnou a jak případně tuto spolupráci hodnotí. Záměrem dotazníkového šetření je také zjistit případné bariéry ve spolupráci a hledat možnosti zkvalitnění této spolupráce.

Praktická část obsahuje stanovené cíle a výzkumné otázky, popis výzkumného vzorku, základní informace o použité metodě výzkumného šetření, rizika výzkumného šetření, popis následnou interpretaci zjištěných dat.

2.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

2.1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření je **zjistit možné důvody k nespolupráci mezi OSPOD a NZDM v Pardubickém kraji.**

2.1.2 Výzkumné otázky

Pro dosažení stanoveného cíle výzkumu jsou stanoveny následující výzkumné otázky:

1. Existuje vzájemná spolupráce OSPOD a NZDM?
2. Mají pracovníci obou institucí povědomí o své činnosti navzájem?
3. Považují obě instituce vzájemnou spolupráci za potřebnou a přínosnou?
4. Jaké jsou případné příčiny nespolupráce obou institucí?
5. Jak je možné zkvalitnit spolupráci obou institucí?
6. Jaké jsou nejčastější společné problémy klientů obou institucí?

2.2 Popis výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem tohoto výzkumného šetření byli pracovní OSPOD a pracovní NZDM působící v Pardubickém kraji. Pro účely této bakalářské práce byli osloveni všichni pracovní OSPOD dle jednotlivých ORP a všechna registrovaná NZDM dle údajů z registru poskytovatelů sociálních služeb¹⁹.

2.2.1 OSPOD v Pardubickém kraji

V Pardubickém kraji působí celkem 15 úřadů obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP). Zde jsou uvedeny všechny ORP a rozčleněny dle jednotlivých okresů:

Tabulka 1 – Obce s rozšířenou působností v Pardubickém kraji

Okres	Obce s rozšířenou působností
Pardubice	Pardubice, Holice, Přelouč
Chrudim	Chrudim, Hlinsko
Svitavy	Litomyšl, Moravská Třebová, Polička, Svítavy
Ústí nad Orlicí	Česká Třebová, Králíky, Lanškroun, Ústí n./O., Vysoké Mýto, Žamberk

2.2.2 NZDM v Pardubickém kraji

V Pardubickém kraji působí celkem 14 registrovaných NZDM²⁰. Na rozdíl od OSPOD je rozložení NZDM v Pardubickém kraji nepravidelné. Například v některých ORP se NZDM nenacházejí vůbec: jedná se o Králíky, Lanškroun, Poličku, Holice, Hlinsko a Žamberk. V ORP Chrudim působí hned několik NZDM najednou.

Níže jsou pro porovnání s OSPOD uvedena města, kde působí NZDM jako registrovaná sociální služba.

¹⁹ Dostupné online na stránkách

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1456754847033_1.

²⁰ Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. [cit. 2016-02-29]. Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?pg=2&zao k=&sd=n%C3%ADzkoprahov%C3%A1+za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD+pro+d%C4%9Bti+a+m%C3%A1de%C5%BE&zak=Pardubick%C3%BD&SUBSESSION_ID=1456752064671_1#results.

Tabulka 2 – Města, kde působí NZDM

Okres	Města, kde působí NZDM
Pardubice	Pardubice, Přelouč
Chrudim	Chrudim, Hlinsko, Hrochův Týnec, Prachovice
Svitavy	Litomyšl, Moravská Třebová, Svítavy, Vendolí
Ústí nad Orlicí	Česká Třebová, Letohrad, Ústí n./O., Vysoké Mýto

2.3 Metodologie

Pro účely této bakalářské práce byla zvolena kvantitativní metoda výzkumného šetření. Nástrojem sběru dat bylo anonymní dotazníkové šetření. Byly vytvořeny dvě verze dotazníků:

1. dotazník pro pracovníky OSPOD (viz příloha A),
2. dotazník pro pracovníky NZDM (viz příloha B).

Obě verze dotazníků byly tvořeny tak, aby si varianty otázek a odpovědí byly pokud možno co nejvíce podobné a daly se mezi sebou komparovat. Dotazník pro pracovníky OSPOD se skládá z celkem 13 otázek. Dotazník pro pracovníky NZDM má celkem 12 otázek. Jsou použity uzavřené a polo uzavřené otázky.

Předpokladem výzkumného šetření byla velká pracovní vytíženost respondentů. Z tohoto důvodu byla ke sběru dat využita technologie Google Forms²¹, která umožňuje vytvořit na vyplnění časově nenáročný a jednoduchý dotazník.

2.3.1 Vztah otázek v dotaznících s výzkumnými otázkami

Níže v tabulkách (zvláště pro OSPOD a NZDM) je znázorněn vztah otázek dotazníků s výzkumnými otázkami. Ke každému dotazníku je zvláště vytvořena tabulka s otázkami z dotazníků, které se přímo nevztahují k výzkumným otázkám – jedná se o základní sociologické údaje.

²¹ Dostupné online na: https://www.google.com/intl/cs_cz/forms/about/.

Tabulka 3 – Dotazník pro pracovníky OSPOD

Výzkumné otázky	Otázky v dotazníku
1. Existuje vzájemná spolupráce mezi OSPOD a NZDM?	<p>1. Spolupracujete při Vaší práci s NZDM?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ano, často • ano, občas • ne, nikdy
2. Mají pracovníci obou institucí povědomí o své činnosti navzájem?	<p>2. Máte přehled o NZDM ve Vašem regionu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ano • ne
	<p>3. Co je podle Vašeho názoru hlavní činností NZDM?</p> <ul style="list-style-type: none"> • volnočasové aktivity • vzdělávací aktivity • řešení obtížné životní situace • aktivity primární prevence • jiné.....
3. Považují obě instituce vzájemnou spolupráci za potřebnou a přínosnou?	<p>4. Považujete spolupráci OSPOD s NZDM za potřebnou?</p> <ul style="list-style-type: none"> • ano • ne
	<p>5. Pokud spolupracujete s NZDM, v čem spatřujete největší přínos této spolupráce?</p> <ul style="list-style-type: none"> • NZDM je místem pro rozvíjení potenciálu dítěte • když je dítě v NZDM, je pod dohledem a nedělá průšvihy • dítě se v NZDM může bez obav svěřit s čímkoli, co ho trápí • dítě má možnost se v NZDM bezplatně doučovat • NZDM podává důležité informace o průběhu spolupráce s dítětem • NZDM je alternativa při řešení výchovných problémů dítěte • činnost NZDM mi pomáhá při řešení situace rodiny • NZDM je místo pro volný čas dětí pracovně vytížených rodičů • NZDM je partnerem v rámci případových konferencí • NZDM je místem, kde si děti mohou hrát zadarmo
4. Jaké jsou případné příčiny nespolečné spolupráce obou institucí?	<p>6. Spatřujete ve spolupráci NZDM nedostatky? Případně v čem?</p> <ul style="list-style-type: none"> • nespátřuji žádné nedostatky • pracovníci mi nesdělují dostatek informací o dítěti • pochybuji o odbornosti pracovníků NZDM • pracovníci NZDM s námi nejednají partnersky • spolupráce je pouze jednostranná – my vycházíme vstříc, oni nikoli • jiné.....

	<p>7. Pokud nespolupracujete s NZDM, z jakého důvodu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • neznám činnost NZDM • NZDM není určeno pro děti v mé péči • NZDM svými činnostmi nemá co nabídnout • nemám důvěru v pracovníky NZDM • není mou povinností spolupracovat s NZDM • nevím, jak mám spolupráci navázat • neznám NZDM ve svém okolí • charakter naší činnosti neumožňuje tento typ spolupráce • nechci sdílet informace s NZDM • jiné.....
<p>5. Jak je možné zkvalitnit spolupráci obou institucí?</p>	<p>8. Co byste navrhol/a ke zkvalitnění spolupráce s OSPOD?</p> <ul style="list-style-type: none"> • prezentaci NZDM pro pracovníky OSPOD • pravidelné konzultace v zájmu společných klientů služeb s předem nastavenými pravidly • spolupráci v rámci komunitního plánování • společné vzdělávací akce • spolupráce v rámci systému včasné intervence • spolupráci v rámci případových konferencí • jiné.....
<p>6. Jaké jsou nejčastější společné problémy klientů obou institucí?</p>	<p>9. S jakými oblastmi problémů se při práci s dětmi setkáváte nejčastěji?</p> <ul style="list-style-type: none"> • neplnění rodičovských povinností • konfliktní společenské situace (záškoláctví, požívání alkoholu a jiných návykových látek, riziko závislosti, konflikt se zákonem,...) • útěky z domova • ohrožení násilím • omezující životní podmínky (sociální znevýhodnění, sociálně patologické prostředí, chudoba ...) • komplikované životní události (rozvod rodiny, stěhování,...) • jiné.....
	<p>10. Na jaké pozici OSPOD pracujete?</p> <ul style="list-style-type: none"> • pracovník péče o dítě • pracovník náhradní rodinné péče • kurátor pro děti a mládež • vedoucí pracovník • jiné.....
	<p>11. Délka Vaší praxe na OSPOD?</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 – 2 roky • 2 – 5 let • 5 – 10 let • 10 a více let

	12. Jste: <ul style="list-style-type: none"> • žena • muž
	13. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání: <ul style="list-style-type: none"> • s maturitou • vyšší odborná škola • vysoká škola – titul Bc. • vysoká škola – titul Mgr. • jiné.....

Tabulka 4 – Dotazník pro pracovníky NZDM

Výzkumné otázky	Otázky v dotazníku
1. Existuje vzájemná spolupráce mezi OSPOD a NZDM?	1. Spolupracujete při Vaší práci s OSPOD? <ul style="list-style-type: none"> • ano, často • ano, občas • ne, nikdy
2. Mají pracovníci obou institucí povědomí o své činnosti navzájem?	2. Víte, na koho z pracovníků OSPOD byste se v případě potřeby obracel/a? <ul style="list-style-type: none"> • vím, obrátil/a bych se na jednoho pracovníka OSPOD • vím, obrátila bych se na několik pracovníků OSPOD • nevím, nemám zkušenost s žádným pracovníkem OSPOD
	3. Znáte činnost OSPOD (účel, cíle, pravidla činnosti)? <ul style="list-style-type: none"> • ano • ne
3. Považují obě instituce vzájemnou spolupráci za potřebnou a přínosnou?	4. Považujete spolupráci OSPOD s NZDM za potřebnou? <ul style="list-style-type: none"> • ano • ne
	5. Pokud spolupracujete s OSPOD, v čem spatřujete přínos této spolupráce? <ul style="list-style-type: none"> • OSPOD pomáhá informovat o NZDM těm, kterým je NZDM určeno • OSPOD doporučuje NZDM rodinám, ke kterým se my nedostaneme • OSPOD nám podává informace o klientovi, které bychom jinak nevěděli • spolupráce napomáhá ke komplexnímu řešení situace klienta • OSPOD je pomocníkem při řešení krizové situace s klientem • jiné.....

<p>4. Jaké jsou případné příčiny nespolupráce obou institucí?</p>	<p>5. Pokud nespolupracujete s OSPOD, z jakého důvodu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • neznám pracovníky OSPOD • neznám činnost OSPOD • OSPOD nám ve spolupráci nemá co nabídnout • nedůvěřuji pracovníkům OSPOD • nevím, jak mám spolupráci navázat • charakter naší činnosti neumožňuje spolupráci s OSPOD • jiné..... <p>6. Spatřujete ve spolupráci s OSPOD nedostatky? Případně jaké?</p> <ul style="list-style-type: none"> • nespátřuji žádné nedostatky • pracovníci OSPOD nesdělují dostatek informací o klientovi • pracovníci OSPOD s námi nejednají partnersky • spolupráce je pouze jednostranná – my vycházíme vstříc, OSPOD nikoli • pochybuji o odbornosti pracovníků OSPOD • jiné.....
<p>5. Jak je možné zkvalitnit spolupráci obou institucí?</p>	<p>7. Co byste navrhoval/a ke zkvalitnění spolupráce s NZDM?</p> <ul style="list-style-type: none"> • prezentaci NZDM pro pracovníky OSPOD • pravidelné konzultace v zájmu společných klientů služeb s předem nastavenými pravidly • spolupráci v rámci komunitního plánování • společné vzdělávací akce • spolupráce v rámci systému včasné intervence • spolupráci v rámci případových konferencí • jiné.....
<p>6. Jaké jsou nejčastější společné problémy klientů obou institucí?</p>	<p>8. S jakými oblastmi problémů se při práci s dětmi setkáváte nejčastěji?</p> <ul style="list-style-type: none"> • neplnění rodičovských povinností • konfliktní společenské situace (záškoláctví, požívání alkoholu a jiných návykových látek, riziko závislosti, konflikt se zákonem,...) • útěky z domova • ohrožení násilím • omezující životní podmínky (sociální znevýhodnění, sociálně patologické prostředí, chudoba ...) • komplikované životní události (rozvod rodiny, stěhování,...) • jiné.....
	<p>9. Na jaké pracovní pozici v NZDM pracujete?</p> <ul style="list-style-type: none"> • sociální pracovník • pracovník v sociálních službách • vedoucí pracovník • jiné.....

	<p>10. Délka Vaší praxe v oblasti sociální práce s dětmi a mládeží:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 – 2 roky • 2 – 5 let • 5 – 10 let • 10 a více let
	<p>11. Jste:</p> <ul style="list-style-type: none"> • žena • muž
	<p>12. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:</p> <ul style="list-style-type: none"> • s maturitou • vyšší odborná škola • vysoká škola – titul Bc. • vysoká škola – titul Mgr. • jiné.....

2.4 Rizika výzkumného šetření

Hlavním rizikem výzkumného šetření je nízká návratnost vyplněných dotazníků. Co se týče NZDM, v Pardubickém kraji je celkem 11 registrovaných NZDM. Lze předpokládat, že počet pracovníků NZDM v Pardubickém kraji nebude přesahovat 30 pracovníků.

U obou subjektů je rizikem nedostatek času nebo ochoty na vyplnění dotazníku z důvodu velkého pracovního vytížení oslovených pracovníků.

2.5 Popis výsledků výzkumného šetření

Celkově se do výzkumného šetření zapojilo 42 respondentů, z toho 20 pracovníků NZDM a 22 pracovníků OSPOD. V této kapitole jsou popsána zjištěná data dle jednotlivých výzkumných otázek, která jsou zapsána v tabulkách – ke každé otázce jedna tabulka. V případech, kde se otázky pro pracovníky v NZDM a OSPOD liší, je v tabulce uvedeno označení „X“.

Tabulka 5 - Spolupracujete při Vaší práci s NZDM/OSPOD?

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
ano, často	3	13,64	0	0
ano, občas	13	59,09	10	50
ne, nikdy	6	27,27	10	50

Mezi pracovníky OSPOD odpověděli celkem 3 respondenti (tj. 13,64 %), že s NZDM spolupracují často. Občasnou spolupráci potvrdilo celkem 13 respondentů (tj. 59,09 %). Nikdy nespolupracuje celkem 6 respondentů (tj. 27,27 %).

Mezi pracovníky NZDM nikdo z respondentů neodpověděl, že s pracovníky OSPOD spolupracuje často. Občasnou spolupráci potvrdilo celkem 10 respondentů (tj. 50 %). Tou samou měrou, tedy celkem 10 respondentů (tj. 50 %), odpověděli pracovníci NZDM, že s OSPOD nespolupracují nikdy.

Tabulka 6 - Máte přehled o NZDM ve Vašem regionu?

	OSPOD	
	hodnota	%
ano	20	90,91
ne	2	9,09

Celkem 20 respondentů (tj. 90,91 %) z řad pracovníků OSPOD uvedlo, že o NZDM v jejich regionu má přehled. Dva respondenti (tj. 9,09 %) uvedli, že přehled o NZDM nemají.

Tabulka 7 - Co je podle Vašeho názoru hlavní činností NZDM?

	OSPOD	
	hodnota	%
volnočasové aktivity	11	50,00
vzdělávací aktivity	1	4,55
řešení obtížné životní situace	1	4,55
aktivity primární prevence	9	40,91

Celkem 11 pracovníků (tj. 50 %) OSPOD uvedlo, že hlavní činností NZDM jsou volnočasové aktivity. Jeden respondent (tj. 4,55 %) zvolil za hlavní činnost vzdělávací aktivity. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že hlavní činností NZDM je řešení obtížné životní situace a celkem 9 respondentů (tj. 40,91 %) označilo a hlavní činností NZDM aktivity primární prevence.

Tabulka 8 - Víte, na koho z pracovníků OSPOD byste se v případě potřeby obracel/a?

	NZDM	
	hodnota	%
vím, obrátím/a bych se na jednoho pracovníka	3	15,00
vím, obrátím/a bych se na více pracovníků	6	30,00
nevím, nemám s žádným zkušenost	11	55,00

Celkem 3 respondenti (tj. 15 %) z řad pracovníků NZDM uvedli, že vědí, na koho se na OSPOD obrátit a že by se obraceli na jednoho pracovníka OSPOD. Dalších 6 respondentů (tj. 30 %) odpovědělo, že vědí, na koho se obrátit a že by se obraceli na více pracovníků OSPOD. Celkem 11 respondentů (tj. 55 %) odpovědělo, že nevědí, na koho by se obraceli a s žádným pracovníkem OSPOD nemají zkušenost.

Tabulka 9 – Znáte činnost OSPOD?

	NZDM	
	hodnota	%
ano	20	100,00
ne	0	0,00

Na tuto otázku odpovědělo 20 respondentů (tj. 100 %), že činnost OSPOD znají.

Tabulka 10 - Považujete spolupráci s NZDM/OSPOD za potřebnou?

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
ano	17	77,27	20	100,00
ne	5	22,73	0	0,00

Celkem 17 respondentů (tj. 77,27 %) z řad pracovníků OSPOD odpovědělo, že spolupráci s NZDM považuje za potřebnou. Naopak celkem 5 respondentů (22,73 %) nepovažuje spolupráci s NZDM za potřebnou.

Mezi respondenty z řad pracovníků NZDM odpovědělo celkem 20 respondentů (tj. 100 %), že považuje spolupráci s OSPOD za potřebnou. Názor, že spolupráce s OSPOD není potřebná, neměl nikdo z respondentů (tj. 0 %).

Tabulka 11 - Pokud spolupracujete s NZDM, v čem spatřujete největší přínos této spolupráce?

	OSPOD	
	hodnota	%
nevyplněno	5	22,73
bezplatné doučování	10	45,45
pomoc při řešení situace rodiny	9	40,91
dítě se může bez obav svěřit s tím, co ho trápí	9	40,91
NZDM je místem k rozvíjení potenciálu dítěte	6	27,27
NZDM je alternativa při řešení výchovných problémů dítěte	6	27,27
dítě je v NZDM pod dohledem a nedělá průšvihy	5	22,73
v NZDM si dítě může hrát zadarmo	2	9,09
NZDM podává důležité informace o průběhu spolupráce s dítětem	1	4,55
NZDM je partnerem v rámci případových konferencí	1	4,55
jiné: "nemůžu posoudit, není zde NZDM"	1	4,55

Na tuto otázku neodpovědělo celkem 5 respondentů (tj. 22,73 %). Celkem 10 respondentů (tj. 45,45 %) odpovědělo, že za hlavní přínos NZDM považuje bezplatné doučování. Celkem 9 respondentů (tj. 40,91 %) odpovědělo, že hlavním přínosem spolupráce s NZDM je pomoc při řešení situace rodiny. Stejnou měrou, tedy 9 respondentů (tj. 40,91 %), odpověděli pracovníci OSPOD, že hlavním přínosem spolupráce je to, že se dítě v NZDM může bez obav svěřit s čímkoli, co ho trápí.

Celkem 6 respondentů (tj. 27,27 %) zvolilo jako hlavní přínos spolupráce s NZDM, že zde dítě může rozvíjet svůj potenciál. Stejnou měrou, tedy 6 respondentů (tj. 27,27 %), odpověděli pracovníci OSPOD, že NZDM je alternativou při řešení výchovných problémů dítěte. Celkem 5 respondentů (tj. 22,73 %) odpovědělo, že v NZDM je dítě pod dohledem, a proto nedělá průšvihy. Dva respondenti (tj. 9,09 %) odpověděli, že hlavním přínosem spolupráce s NZDM je to, že si zde dítě může hrát zadarmo. Jeden respondent (tj. 4,55 %) odpověděl, že NZDM při spolupráci podává důležité informace o průběhu spolupráce s dítětem. Jeden respondent (tj. 4,55 %) považuje za největší přínos spolupráce s NZDM spolupráci v rámci případových konferencí. Jeden respondent (tj. 4,55 %) zvolil variantu jiné odpovědi a napsal, že nemůže posoudit, protože v jeho regionu není NZDM.

Tabulka 12 - Pokud spolupracujete s OSPOD, v čem spatřujete největší přínos této spolupráce?

	NZDM	
	hodnota	%
nevyplněno	1	5,00
OSPOD pomáhá informovat o NZDM těm, kterým je NZDM určeno	8	40,00
OSPOD doporučuje NZDM rodinám, ke kterým se my nedostaneme	7	35,00
spolupráce napomáhá komplexnímu řešení situace klienta	6	30,00
OSPOD je pomocníkem při řešení krizové situace s klientem	4	20,00
OSPOD nám podává informace o klientovi, které bychom jinak nevěděli	0	0,00

Tuto otázku nezodpověděl jeden respondent (tj. 5 %) z řad pracovníků NZDM. Celkem 8 respondentů (tj. 40 %) uvedlo, že OSPOD pomáhá informovat o NZDM těm, kterým je NZDM určeno. Celkem 7 respondentů (35 %) odpovědělo, že za největší přínos považuje to, že OSPOD doporučuje NZDM rodinám, ke kterým se pracovníci NZDM nedostanou. Šest respondentů (tj. 30 %) odpovědělo, že spolupráce s OSPOD napomáhá ke komplexnímu řešení situace klienta. Celkem 4 respondenti (tj. 20 %) uvedli, že OSPOD pomáhá řešit krizových situací s klientem. Nikdo z respondentů nepovažuje za hlavní přínos spolupráce s OSPOD to, že OSPOD podává informace o klientovi, které by NZDM jinak nevědělo.

Tabulka 13 - Pokud s NZDM/OSPOD nespolupracujete, z jakého důvodu?

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
nevyplněno	14	63,64	7	35,00
neznám činnost NZDM/OSPOD	4	18,18	1	5,00
není mou povinností spolupracovat s NZDM/OSPOD	2	9,09	4	20,00
charakter naší činnosti neumožňuje tento typ spolupráce	2	9,09	2	10,00
nemám důvěru v pracovníky NZDM/OSPOD	0	0,00	5	25,00
nechci sdílet mé informace s NZDM/OSPOD	0	0,00	5	25,00
nevím, jak spolupráci navázat	0	0,00	9	45,00
neznám v NZDM v našem okolí	0	0,00	X	X
neznám pracovníky NZDM/OSPOD	X	X	5	25,00
NZDM/OSPOD nám nemá ve spolupráci co nabídnout	1	4,55	0	0,00
jiné: NZDM se v naší lokalitě nenachází	2	9,09	X	X

Z řad pracovníků OSPOD neodpovědělo na tuto otázku celkem 14 respondentů (tj. 63,64 %). Celkem 4 respondenti (tj. 18,18 %) za důvod nespolupráce s NZDM označili, že neznají činnost NZDM. Celkem 2 respondenti (tj. 9,09 %) uvedli, že není jejich povinností spolupracovat s NZDM. Stejnou měrou, tedy 2 respondenti (tj. 9,09 %) odpověděli pracovníci OSPOD, že důvodem nespolupráce je charakter činnosti OSPOD, který tuto spolupráci neumožňuje. Žádný respondent (tj. 0 %) nepovažuje za důvod nespolupráce nedůvěru v pracovníky NZDM. Stejně tak žádní respondenti (tj. 0 %) nezvolili důvodem nespolupráce to, že nevědí, jak spolupráci navázat. Nikdo z respondentů také nezvolil jako důvod nespolupráce neznalost NZDM v okolí. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že NZDM nemá svými činnostmi OSPOD co nabídnout. Dva respondenti (tj. 9,09 %) zvolili jinou odpověď, kde jako důvod nespolupráce uvedli to, že se v jejich regionu žádné NZDM nenachází.

Z řad pracovníků NZDM na tuto otázku neodpovědělo celkem 7 respondentů (tj. 35 %). Jeden respondent (tj. 5 %) uvedl, že nezná činnost OSPOD. Celkem 4 respondenti (tj. 20 %) uvedli, že důvodem nespolupráce je fakt, že není jejich povinností s OSPOD spolupracovat. Celkem 2 respondenti (tj. 10%) uvedli jako důvod nespolupráce, že charakter činnosti NZDM neumožňuje tento typ spolupráce. Celkem 5 respondentů (tj. 25 %) uvedlo, že důvodem nespolupráce je nedůvěra v pracovníky OSPOD. Stejnou měrou, tedy 5 respondentů (tj. 25 %) odpověděli pracovníci NZDM, že nechtějí sdílet

informace o klientech s pracovníky NZDM. Celkem 9 respondentů (tj. 45 %) uvedlo, že důvodem nespolupráce je to, že nevědí, jak jí mají navázat. Pět respondentů (tj. 25 %) uvedlo, že neznají pracovníky OSPOD. Žádný z respondentů (tj. 0 %) nezvolil jako důvod nespolupráce to, že OSPOD nemá ve spolupráci NZDM co nabídnout.

Tabulka 14 - Spatřujete ve spolupráci s NZDM/OSPOD nedostatky? Případně jaké?

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
nevyplněno	0	0,00	5	25,00
nespatřuji žádné nedostatky	6	27,27	2	10,00
pracovníci NZDM/OSPOD nesdělují dostatek informací o dítěti	6	27,27	0	0,00
pochybuji o odbornosti pracovníků NZDM/OSPOD	2	9,09	1	5,00
pracovníci NZDM/OSPOD s námi nejednají partnersky	0	0,00	9	45,00
spolupráce je pouze jednostranná - my vycházíme vstříc, druhá strana ne	0	0,00	4	20,00
jiné: omezená kapacita zařízení, ne vždy je dosaženo účelu spolupráce	1	4,55	X	X
jiné: s ohledem na anonymitu klienta chybí dostatečná zpětná vazba	1	4,55	X	X
jiné: pracovníci nebývají objektivní, vždy stojí na straně klienta i v případě, že to pro něj není vhodné z hlediska dlouhodobosti nebo zákona	1	4,55	X	X

Z řad pracovníků OSPOD odpovědělo celkem 6 respondentů (tj. 27,27 %), že ve spolupráci nespatřují žádné nedostatky. Stejnou měrou, tedy 6 respondentů (tj. 27,27 %), pracovníci OSPOD odpověděli, že nedostatkem spolupráce je to, že pracovníci NZDM nesdělují dostatek informací o dítěti. Celkem 2 respondenti (tj. 9,09 %) uvedli, že pochybují o odbornosti pracovníků NZDM. Žádný respondent (tj. 0 %) z řad pracovníků OSPOD nezvolil jako nedostatek spolupráce to, že pracovníci NZDM nejednají s pracovníky OSPOD partnersky. Stejně tak žádný respondent (tj. 0 %) nevnímá za nedostatek spolupráce jednostrannost, kdy OSPOD vychází vstříc, ale NZDM nikoli. Dále jeden respondent (tj. 4,55 %) zvolil jinou variantu odpovědi a uvedl, že z důvodu nedostatečné kapacity NZDM není vždy dosaženo účelu spolupráce. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že s ohledem na anonymitu klienta chybí při spolupráci s NZDM dostatečná zpětná vazba. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl vlastní odpověď, kde sdělil, že pracovníci NZDM nebývají vždy objektivní, vždy stojí na straně klienta, a to i v případě, kdy to pro něj není vhodné.

Tabulka 15 - Co byste navrhoval/a ke zkvalitnění spolupráce OSPOD s NZDM?

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
nevyplněno	1	4,55	2	10,00
prezentace NZDM pro pracovníky OSPOD	6	27,27	0	0,00
spolupráce v rámci SVI	6	27,27	0	0,00
pravidelné konzultace v zájmu společných klientů služeb s předem nastavenými pravidly	5	22,73	7	35,00
spolupráce v rámci komunitního plánování	4	18,18	0	0,00
společné vzdělávací akce	2	9,09	2	10,00
spolupráce v rámci případových konferencí	1	4,55	9	45,00
jiné: nastavená pravidla jsou nevyhovující	1	4,55	X	X
jiné: nemohu posoudit	1	4,55	X	X

Jeden respondent (tj. 4,55 %) z řad pracovníků OSPOD na tuto otázku neodpověděl. Celkem 6 respondentů (tj. 27,27 %) odpovědělo, že by ke zkvalitnění spolupráce navrhovali prezentaci NZDM pro pracovníky OSPOD. Celkem 6 respondentů (tj. 27,27 %) uvedlo, že by navrhovali spolupráci v rámci SVI. Celkem 5 respondentů (tj. 22,73 %) uvedlo, že by ke zkvalitnění navrhovali pravidelné konzultace v zájmu společných klientů služeb s předem nastavenými pravidly. Celkem 4 respondenti (tj. 18,18 %) uvedli, že by navrhovali spolupráci v rámci KPSS. Celkem 2 respondenti (tj. 9,09 %) uvedli, že by navrhovali společné vzdělávací akce. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že by navrhoval spolupráci v rámci případových konferencí. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl jinou odpověď, kde uvedl, že nastavená pravidla jsou nevyhovující. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že nemůže posoudit.

U respondentů z řad pracovníků NZDM na tuto otázku neodpověděli celkem 2 respondenti (tj. 10 %). Žádný respondent (tj. 0 %) nenavrhl prezentaci NZDM pracovníkům OSPOD. Rovněž žádný respondent (tj. 0 %) nenavrhl spolupráci v rámci SVI. Celkem 7 respondentů (tj. 35%) uvedlo, že by navrhovali pravidelné konzultace ohledně společných klientů s předem nastavenými pravidly. Žádný respondent (tj. 0 %) nenavrhl spolupráci v rámci KPSS. Dva respondenti (tj. 10 %) uvedli, že by navrhovali společné vzdělávací akce. Celkem 9 respondentů (tj. 45 %) uvedlo, že by navrhovali spolupráci v rámci případových konferencí.

Tabulka 16 – S jakými oblastmi problémů se setkáváte nejčastěji?

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
neplnění rodičovských povinností	15	68,18	9	45,00
konfliktní společenské situace	15	68,18	17	85,00
komplikované životní události	10	45,45	12	60,00
omezující životní podmínky	9	40,91	20	100,00
útěky z domova	7	31,82	2	10,00
ohrožení násilím	1	4,55	3	15,00
jiné: výchovné problémy	1	4,55	X	X
jiné: děti jako rukojmí při rozchodu rodičů	1	4,55	X	X
jiné: nezvládnání školních nároků	X	X	4	20,00

Celkem 15 respondentů (tj. 68,18 %) z řad pracovníků OSPOD uvedlo, že se nejčastěji setkávají s problémy týkajícími se neplnění rodičovských povinností. Stejnou měrou, tedy 15 respondentů (tj. 68,18 %), pracovníci OSPOD uvedli jako oblast problémů konfliktní společenské situace. Celkem 10 respondentů (tj. 45,45 %) uvedlo, že se nejčastěji setkávají s komplikovanými životními událostmi. Celkem 9 respondentů (tj. 40,91%) uvedlo oblast problémů vyplývajících z omezujících životních podmínek. Celkem 7 respondentů (tj. 31,82 %) uvedlo, že nejčastěji řeší útěky z domova. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že se nejčastěji setkává s ohrožením násilím. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že nejčastěji řeší výchovné problémy. Jeden respondent (tj. 4,55 %) uvedl, že se nejčastěji setkává se situací, kdy je dítě jako rukojmí při rozchodu rodičů.

Celkem 9 respondentů (45 %) z řad pracovníků NZDM uvedlo jako nejčastější problémy vyplývající z neplnění rodičovských povinností. Celkem 17 respondentů (tj. 85 %) se při své práci nejčastěji setkává s konfliktními společenskými situacemi. Celkem 12 respondentů (tj. 60 %) se nejčastěji setkává s komplikovanými životními událostmi klientů. Všichni respondenti (tj. 100%) se shodují v oblasti problémů vyplývajících z omezujících životních podmínek. Celkem 2 respondenti (tj. 10 %) uvedli, že se nejčastěji setkávají s útěky z domova. Celkem 3 respondenti (tj. 15 %) uvedli, že se nejčastěji setkávají s ohrožením násilím. Celkem 4 respondenti (tj. 20 %) zvolili vlastní odpověď, kde uvedli, že se nejčastěji setkávají s nezvládnáním školních nároků.

Tabulka 17 – Na jaké pozici OSPOD pracujete?

	OSPOD	
	hodnota	%
kurátor pro děti a mládež	12	54,55
pracovník péče o dítě	6	27,27
pracovník náhradní rodinné péče	3	13,64
vedoucí pracovník	1	4,55

Celkem 12 respondentů (tj. 54,55 %) pracují jako kurátoři pro děti a mládež. Celkem 6 respondentů (tj. 27,27 %) je pracovníky péče o dítě. Celkem 3 respondenti (tj. 13,64 %) pracují na pozici pracovníka náhradní rodinné péče a jeden pracovník (tj. 4,55 %) pracuje jako vedoucí pracovník.

Tabulka 18 – Na jaké pozici v NZDM pracujete?

	NZDM	
	hodnota	%
sociální pracovník	10	50,00
pracovník v sociálních službách	5	25,00
vedoucí pracovník	4	20,00
jiné: pedagogický pracovník	1	5,00

Celkem 10 respondentů (tj. 50 %) pracuje v NZDM na pozici sociálního pracovníka. Celkem 5 pracovníků (tj. 25 %) pracuje na pozici pracovníka v sociálních službách. Celkem 4 respondenti (tj. 20 %) pracují na vedoucí pozici a 1 respondent (tj. 5 %) uvedl jinou odpověď, kde sdělil, že pracuje na pozici pedagogického pracovníka.

Tabulka 19 - Délka praxe na OSPOD/ v oblasti práce s dětmi a mládeží:

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
1 - 2 roky	4	18,18	10	50,00
2 - 5 let	5	22,73	7	35,00
5 - 10 let	5	22,73	3	15,00
10 a více let	8	36,36	0	0,00

Celkem 4 respondenti z řad pracovníků OSPOD (tj. 18,18 %) pracují na OSPOD 1 – 2 roky. Dalších 5 respondentů (tj. 22,73 %) pracuje na OSPOD 2 – 5 let. Stejnou měrou, tedy 5 respondentů (tj. 22,73 %), pracovníci OSPOD uvedli, že na OSPOD pracují 5 – 10 let. Celkem 8 respondentů (tj. 36,36 %) na OSPOD pracuje 10 a více let.

Celkem 10 respondentů (tj. 50 %) z řad pracovníků NZDM pracuje v oblasti práce s dětmi a mládeží 1 – 2 roky. Celkem 7 respondentů (tj. 35 %) pracuje s dětmi a mládeží 2 – 5 let. Tři respondenti (tj. 15 %) pracují s dětmi a mládeží 5 – 10 let a žádný z respondentů (tj. 0 %) nepracuje v této oblasti 10 a více let.

Tabulka 20 – Pohlaví respondentů:

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
muži	5	22,73	1	5,00
ženy	16	72,73	19	95,00
nevyplněno	1	4,55	0	0,00

Mezi respondenty z řad pracovníků OSPOD bylo celkem 5 mužů (tj. 22,73 %) a 16 žen (tj. 72,73%). Jeden respondent (tj. 4,55 %) pohlaví neuvedl.

Mezi respondenty z řad pracovníků NZDM byl jeden muž (tj. 5 %) a 19 žen (tj. 95 %).

Tabulka 21 - Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů:

	OSPOD		NZDM	
	hodnota	%	hodnota	%
s maturitou	1	4,55	3	15,00
vyšší odborná škola	3	13,64	5	25,00
vysokoškolské - titul Bc.	9	40,91	8	40,00
vysokoškolské - titul Mgr.	9	40,91	4	20,00

Z řad pracovníků OSPOD uvedl jeden respondent (tj. 4,55 %) jako nejvyšší dosažené vzdělání s maturitou. Celkem 3 respondenti (tj. 13,64 %) mají vyšší odbornou školu. Celkem 9 respondentů (tj. 40,91 %) má bakalářský titul a stejný počet (tj. 40,91 %) má magisterský titul.

Celkem 3 respondenti (tj. 15 %) z řad pracovníků NZDM mají nejvyšší stupeň vzdělání maturitu. Celkem 5 respondentů (tj. 25 %) má vyšší odbornou školu. Celkem 8 respondentů (tj. 40 %) má bakalářský titul a 4 respondenti (tj. 20 %) mají magisterský titul.

2.6 Interpretace zjištěných dat

Dotazníkového šetření se účastnilo dohromady 42 respondentů z řad OSPOD a NZDM. Počet respondentů z řad NZDM lze pokládat za odpovídající počtu pracovníků NZDM v Pardubickém kraji. Nicméně z řad OSPOD bylo opakovaně osloveno celkem 113 pracovníků, z toho se účastnilo pouze 22 respondentů.

Na otázku, zda existuje vzájemná spolupráce OSPOD a NZDM, lze z výsledků dotazníkového šetření konstatovat, že v Pardubickém kraji tato spolupráce existuje. Lze však sledovat, že zatímco bezmála 73 % pracovníků OSPOD uvádí, že s NZDM občas nebo často spolupracuje, 50 % pracovníků NZDM uvádí, že nespolupracuje nikdy.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že více než 90 % pracovníků OSPOD má přehled o NZDM v místě působnosti. Nicméně co se týče znalosti činnosti NZDM, zde pouze jeden pracovník z celkového počtu 22 odpověděl v dotazníku správně, tedy že hlavní činností NZDM je řešení obtížné životní situace. Pracovníci OSPOD nejčastěji (50 % respondentů) považují za hlavní činnost NZDM volnočasové aktivity. Dále necelých 41 % procent pracovníků OSPOD považuje za hlavní činnost NZDM aktivity primární prevence, což lze pokládat za mylnou představu respondentů, že NZDM je školským zařízením typu domu dětí a mládeže. Z toho lze předpokládat, že tito respondenti nebudou při své práci uvažovat nad možností spolupracovat s NZDM při řešení obtížné životní situace dítěte nebo mladistvého. Všichni respondenti z řad pracovníků NZDM vědí o tom, co OSPOD dělá, komu je určen apod. Otázka, zda pracovníci NZDM vědí, na koho se na OSPOD obracet, ukazuje, že více než polovina pracovníků NZDM (55 %) neví, na koho by se na OSPOD mohla obrátit. Z výše

uvedeného lze konstatovat, že pracovníci NZDM znají činnost OSPOD, ale častěji nevědí, na koho z OSPOD by se v případě potřeby obrátili, protože s žádným pracovníkem OSPOD nemají zkušenost.

I přes výše uvedenou neznalost pracovníků OSPOD činnosti NZDM, považuje 77 % respondentů z řad OSPOD spolupráci za potřebnou. Respondenti z řad NZDM se všichni shodují na tom, že je spolupráce s OSPOD potřebná.

Co se týče přínosu spolupráce OSPOD a NZDM z pohledu pracovníků OSPOD, bezmála 23 % respondentů nevidí ve spolupráci obou institucí žádný přínos. Ostatní pracovníci OSPOD nejčastěji (45,5 %) uvádějí jako přínos spolupráce možnost klientů se bezplatně doučovat. Dále pracovníci OSPOD uvádějí (necelých 41 %) jako největší přínos pomoc při řešení situace rodiny a možnost dítěte svěřit se bez obav s něčím, co ho trápí. Rozvoj potenciálu dítěte jako jeden z přínosů uvedlo celkem 27 % respondentů, stejně jako možnost řešení výchovných problémů. Pouze jeden respondent (4,5 %) uvádí přínos spolupráce s NZDM partnerství v rámci případových konferencí.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že pracovníci NZDM spatřují přínosy ve spolupráci více než pracovníci OSPOD. Nejčastěji (40 %) pracovníci NZDM spatřují přínos v tom, že OSPOD pomáhá informovat o NZDM jeho potenciální klienty. Dále se velká část respondentů (35 %) shoduje na přínosu v tom, že pracovníci OSPOD doporučují NZDM v rodinách, kam se pracovníci NZDM nedostanou. Jde víceméně opět o zvyšování informovanosti o NZDM tam, kde je to třeba. Dále se 30 % respondentů shoduje na tom, že spolupráce NZDM a OSPOD napomáhá ke komplexnímu řešení situace klienta.

K příčinám nespolečné spolupráce se ze strany OSPOD nevyjádřilo necelých 64 %. U pracovníků NZDM se jednalo o 35 % respondentů. Je tedy patrné, že příčiny nespolečné spolupráce častěji vnímají pracovníci NZDM než pracovníci OSPOD. Nejčastějším důvodem nespolečné spolupráce z pohledu pracovníků OSPOD je neznalost činnosti NZDM (18 %). Dále 9 % respondentů uvedlo, že není povinností spolupracovat s NZDM. Stejně tak 9% respondentů uvedlo, že charakter činnosti OSPOD neumožňuje tento typ spolupráce. Oba tyto důvody nespolečné spolupráce narážejí na výklad zákona o SPOD a jeho novelu, protože v obou dokumentech je opakovaně zmíněna povinnost spolupráce OSPOD s mj. poskytovateli sociálních služeb. U pracovníků NZDM velká část

respondentů (45 %) uvedla jako důvod nespolupráce s OSPOD to, že nevědí, jak by tuto spolupráci mohli navázat. Další uváděnou příčinou nespolupráce ze strany NZDM je nedůvěra v pracovníky OSPOD, neochota sdílet informace s OSPOD a neznalost pracovníků OSPOD. Lze předpokládat, že tyto tři příčiny se sebou souvisejí – v případě, že pracovníci neznají či nedůvěřují pracovníkům OSPOD, nechtějí s nimi řešit situace svých klientů. Nezanedbatelných 20 % respondentů z řad pracovníků NZDM uvedlo, že není jejich povinností spolupracovat s OSPOD, což rovněž neodpovídá výkladu zákona. NZDM mají jako sociální služba pověření k výkonu SPOD.

Ze strany pracovníků OSPOD 27 % respondentů nespatřuje ve spolupráci žádné nedostatky. Dále 27 % pracovníků OSPOD uvádí, že pracovníci NZDM nesdělují dostatek informací o dítěti. Dalších 9% pochybuje o odbornosti pracovníků NZDM. Co se týče respondentů z řad NZDM, celých 25 % pracovníků otázku k nedostatkům nevyplnilo vůbec, dalších 10% nespatřuje žádné nedostatky. Největší počet pracovníků NZDM (45 %) uvedl, že pracovníci OSPOD ve spolupráci nejednají partnersky. Další nedostatek, který uvedlo 20 % respondentů, je jednostrannost spolupráce, kdy NZDM vychází vstříc, ale OSPOD nikoli.

K návrhům zkvalitnění spolupráce se nevyjádřilo 4,5 % pracovníků OSPOD a 10 % pracovníků NZDM. Mezi oběma institucemi jsou mnohdy velké rozdíly v návrzích zkvalitnění spolupráce. Zatímco v odpovědích pracovníků OSPOD se nejčastěji (27 %) objevuje nabídka prezentace NZDM pro pracovníky OSPOD a spolupráce v rámci SVI, pracovníci NZDM neuvádějí ani jednu z těchto variant. Ze strany pracovníků OSPOD je významný (23 %) návrh pravidelných konzultací v zájmu společných klientů s předem nastavenými pravidly. Tuto variantu rovněž volí značná část (35 %) pracovníků NZDM. Spolupráci v rámci KPSS volí 18% pracovníků OSPOD, nicméně opět se neshodují s NZDM, protože žádný z pracovníků NZDM spolupráci v rámci KPSS nezvolil. Největší počet pracovníků NZDM (45 %) volí spolupráci v rámci případových konferencí, k čemuž je ze strany OSPOD vyjádřen pouze jeden hlas (4,5 %). To je zajímavé z hlediska toho, že pracovníci OSPOD mají ve standardech kvality SPOD stanovenou povinnost pořádat případové konference, kdežto pracovníci NZDM nikoli.

Z dotazníkového šetření je patrné, že pracovníci obou institucí řeší s klienty podobné oblasti problémů. Lze vysledovat, že všichni pracovníci NZDM se shodují v tom, že

nejčastější oblastí problémů jsou omezující životní podmínky. Konfliktní společenské situace jsou mezi pracovníky NZDM druhou nejčastější oblastí problémů (85 %). Rovněž u pracovníků OSPOD je to často zmiňovanou oblastí (68 %). Pracovníci OSPOD se více setkávají s neplněním rodičovských povinností (68 %) než pracovníci NZDM (45 %). Dále nezávisle na sobě odpovědělo 20 % pracovníků NZDM jinou než nabízenou variantu odpovědi, kde se shodli na oblasti nezvládnání školních povinností. V tomto případě se opět můžeme vrátit o několik řádků výše k zhodnocení přínosů spolupráce, kdy se velká část pracovníků OSPOD shoduje v přínosu bezplatného doučování dětí v NZDM. Je možné, že v takových případech OSPOD na NZDM odkazuje častěji. Dalším výsledkem hodným pozornosti je oblast problému nazvaná ohrožení násilím. K této oblasti problémů se hlásí pouze 4,5 % pracovníků OSPOD, kdežto u pracovníků NZDM se tato oblast objevuje u 15 % respondentů. Útěky z domova řeší častěji OSPOD, který uvádí 32 % respondentů. U pracovníků NZDM se tato oblast objevuje pouze u 10 % respondentů.

3. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, zda v Pardubickém kraji spolupráce mezi OSPOD a NZDM existuje, a případně zjistit přínosy a nedostatky této spolupráce. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že spolupráce mezi OSPOD a NZDM v Pardubickém kraji existuje. Obě instituce ve vzájemné spolupráci spatřují jak přínosy, tak i nedostatky. Konkrétní výstupy byly popsány v praktické části práce.

Zajímavým zjištěním dotazníkového šetření je fakt, že i přestože se všichni respondenti z řad NZDM shodují v potřebnosti spolupráce a velká část z nich vnímá přínosy v této spolupráci, celá polovina respondentů z řad NZDM zároveň uvádí, že s OSPOD nikdy nespolupracuje. Příčiny nespolupráce rovněž více vnímají respondenti z řad NZDM. Často se v dotaznících objevuje neznalost pracovníků OSPOD, nedůvěra k nim nebo že OSPOD nejedná partnersky. Pracovníci NZDM také často nevědí, jakým způsobem tuto spolupráci vůbec navázat. Nezanedbatelná část respondentů z řad NZDM uvedla, že není jejich povinností spolupracovat, což je v rozporu se zákonem, protože NZDM mají pověření k výkonu SPOD.

Pracovníci OSPOD sice spolupráci s NZDM považují za důležitou, nicméně pouze jeden respondent odpověděl, že se NZDM zaměřuje na děti v obtížné životní situaci. To znamená, že respondenti sice znají NZDM, nicméně neznají jeho činnost, a tedy i to, že je NZDM určeno jejich klientům. Proto se možná u důvodů nespolupráce tak často objevují odpovědi pracovníků, že není jejich povinností spolupracovat nebo že charakter činnosti neumožňuje tento typ spolupráce, což je rovněž v rozporu se zákonem.

Respondenti z řad OSPOD a NZDM se spíše neshodují v návrzích možností spolupráce a jejich zkvalitnění. Zajímavé je, že pouze jeden respondent z řad OSPOD zvolil možnost spolupráce v rámci případových konferencí, zatímco respondenti z řad NZDM o tuto možnost spolupráce projevíli velký zájem. Shodná je pro obě skupiny respondentů varianta pravidelných konzultací ohledně společných klientů s předem nastavenými pravidly. Jedná se vlastně o případovou konferenci, kterou autorka pro účely výzkumného šetření nazvala jinými slovy. Je zajímavým zjištěním, že pracovníci OSPOD nevolili případové konference, neboť pracovníci OSPOD mají povinnost pořádat v rámci řešení situace dětí případové konference.

Z důvodu nízkého počtu respondentů nelze výsledky dotazníkového šetření nikterak zobecňovat. Nicméně i tak můžou výsledky sloužit jako podklad k dalšímu rozšíření výzkumu v oblasti spolupráce NZDM a OSPOD.

Pro rozšíření výzkumu by bylo vhodné metodou kvalitativního výzkumu blíže zjišťovat možné bariéry spolupráce nebo hledat možnosti zkvalitnění komunikace mezi oběma institucemi. Dalším směrem výzkumu by mohlo být zjišťování, jak vnímá a hodnotí spolupráci s OSPOD a s NZDM dítě jako klient. Dále by se také dalo zkoumat, jak vnímají pracovníci OSPOD samotnou transformaci systému péče o ohrožené děti a změny spojené s novelou zákona o SPOD. Bylo by zajímavé zjišťovat, jaké zastoupení mezi pracovníky OSPOD a NZDM mají etopedi a zda to ovlivňuje přístup ke spolupráci obou institucí.

Přínosem práce je zejména nastínění spolupráce OSPOD a NZDM jakožto tématu, kterému odborná literatura doposud nevěnovala žádnou pozornost. Čtenář se tak seznamuje nejen se základní charakteristikou obou institucí, ale i s možnostmi jejich spolupráce, přínosy a nedostatky této spolupráce.

Text byl psán se snahou o dosažení co největší srozumitelnosti jak pro laiky, tak i pro odborníky z praxe. Snad se tedy stane inspirací pro současné i budoucí sociální pracovníky, speciální pedagogy, sociální pedagogy a etopedy při práci s ohroženými dětmi a mladými lidmi.

POUŽITÉ ZDROJE

HALÍŘOVÁ, Martina. *Sociální patologie a ochrana dětství v Čechách od dob osvícenství do roku 1914: disciplinace jako součást ochrany dětství*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2012. ISBN 978-80-7395-486-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

Kontaktní práce 2010: antologie textů České asociace streetwork. 1. vyd. Praha: Národní vzdělávací fond ve spolupráci s Českou asociací streetwork, 2010. ISBN 978-80-86728-42-1.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro pověřené osoby podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Vydání první. Praha: MSPV, 2014. ISBN 978-80-7421-097-6.

Manuál k případovým konferencím. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 978-80-7421-038-9.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.

MIOVSKÝ, Michal. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Vyd. 1. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-89-7.

Mýty a pravdy. Vydání první. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. ISBN 978-80-7421-116-4.

PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.

PILÁT, Miroslav. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Vydání první. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0932-4.

Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Praha: Česká asociace streetwork, 2008.

Sociální práce: Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny - příloha [online]. 2015, 2015(2) [cit. 2016-03-02].

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5.

ZEMANOVÁ, Vanda a Martin DOLEJŠ. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4492-5.

Legislativní dokumenty

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Novela zákona č. 401/2012 Sb., kterou se upravuje Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/1998 Sb., který doplňuje některá ustanovení zákona o rodině.

Internetové zdroje

<http://iregistr.mpsv.cz>

<http://www.streetwork.cz>

<http://www.msmt.cz>

<http://www.praponadetstvi.cz>

<http://www.sluzby-pardubickykraj.cz>

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.socialni-zaclenovani.cz/>

Webové stránky městských úřadů v Pardubickém kraji.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Anonymní dotazník pro pracovníky OSPOD (3 strany).

Příloha B – Anonymní dotazník pro pracovníky NZDM (3 strany).

Anonymní dotazník pro pracovníky OSPOD

Dobrý den,

jmenuji se Monika Škvrnová. Tento anonymní dotazník je součástí mé bakalářské práce na téma "Spolupráce nízkoprahových zařízení pro děti a mládež s orgány sociálně-právní ochranou dětí". Ve své bakalářské práci zjišťuji, zda tato spolupráce vůbec funguje, případně hledám možné příčiny bariér této spolupráce a případné možnosti spolupráce.

Uvědomuji si, že Váš čas je drahocenný, proto jsem zvolila formu elektronického dotazníku, který Vám zabere maximálně 5 minut.

Budu Vám velmi vděčná, když mi budete těchto pár minut věnovat k vyplnění dotazníku.

Předem děkuji!

1. Na jaké pozici OSPOD pracujete?

- pracovník péče o dítě
- pracovník náhradní rodinné péče
- kurátor pro děti a mládež
- vedoucí pracovník
- Jiné:

2. Délka Vaší praxe na OSPOD:

- 1 - 2 roky
- 2 - 5 let
- 5 - 10 let
- 10 a více let

3. S jakými oblastmi problémů se při práci s dětmi setkáváte nejčastěji?

Lze označit maximálně 3 varianty.

- neplnění rodičovských povinností
- konfliktní společenské situace (záško láctví, požívání alkoholu a jiných návykových látek, riziko závislosti, konflikt se zákonem,...)
- útěky z domova
- ohrožení násilím
- omezující životní podmínky (sociální znevýhodnění, sociálně patologické prostředí, chudoba,...)
- komplikované životní události (rozvod rodiny, stěhování,...)
- Jiné:

4. Máte přehled o nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež (dále jen NZDM) ve Vašem regionu?

- ano

- ne

5. Co je podle Vašeho názoru hlavní činností NZDM?

Lze označit pouze jednu variantu.

- volnočasové aktivity
- vzdělávací aktivity
- řešení obtížné životní situace
- aktivity primární prevence

6. Spolupracujete při Vaší práci s NZDM?

- ano, často
- ano, občas
- ne, nikdy

7. Pokud nespolupracujete s NZDM, z jakého důvodu?

Lze označit libovolný počet variant.

- neznám činnost NZDM
- NZDM není určeno pro děti v mé péči
- NZDM svými činnostmi nemá co nabídnout
- nemám důvěru v pracovníky NZDM
- není mou povinností spolupracovat s NZDM
- nevím, jak mám spolupráci navázat
- neznám NZDM ve svém okolí
- charakter naší činnosti neumožňuje tento typ spolupráce
- nechci sdílet informace s NZDM
- Jiné:

8. Pokud spolupracujete s NZDM, v čem spatřujete největší přínos této spolupráce?

Lze označit maximálně 3 varianty.

- NZDM je místem pro rozvíjení potenciálu dítěte
- když je dítě v NZDM, je pod dohledem a nedělá průšvihy
- dítě se může v NZDM bez obav svěřit s čímkoli, co ho trápí
- dítě má možnost se v NZDM bezplatně doučovat
- NZDM podává důležité informace o průběhu spolupráce s dítěte
- NZDM je alternativa při řešení výchovných problémů dítěte
- činnost NZDM mi pomáhá při řešení situace rodiny
- NZDM je místo pro volný čas dětí pracovně vytížených rodičů
- NZDM je partnerem v rámci případových konferencí
- NZDM je místem, kde si děti mohou hrát zadarmo
- Jiné:

9. Považujete spolupráci OSPOD s NZDM za potřebnou?

- ano

- ne

10. Spatřujete ve spolupráci s NZDM nedostatky? Případně v čem?

Lze označit libovolný počet variant.

- nespatřuji žádné nedostatky
- pracovníci mi nesdělují dostatek informací o dítěti
- pochybují o odbornosti pracovníků NZDM
- s NZDM nespolupracuji
- Jiné:

11. Co byste navrhoval/a ke zkvalitnění spolupráce s NZDM?

Lze označit libovolný počet variant.

- prezentaci NZDM pro pracovníky OSPOD
- pravidelné konzultace v zájmu společných klientů služeb s předem nastavenými pravidly
- spolupráce v rámci komunitního plánování
- společné vzdělávací akce
- spolupráce v rámci systému včasné intervence týmu pro mládež
- spolupráci v rámci případových konferencí
- Jiné:

12. Jste:

- žena
- muž

13. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- s maturitou
- vyšší odborná škola
- vysoká škola – titul Bc.
- vysoká škola – titul Mgr.

Anonymní dotazník pro pracovníky NZDM

Vážení pracovníci NZDM,

jmenuji se Monika Škvrnová. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Jedná se o součást mé bakalářské práce, jejímž tématem je "Spolupráce nízkoprahových zařízení pro děti a mládež s orgány sociálně-právní ochrany dětí". V bakalářské práci se zaměřuji na to, zda vůbec funguje spolupráce mezi těmito dvěma subjekty, hledám případné bariéry a cesty ke zkvalitnění této spolupráce. Obdobné dotazníky budou zaslány i pracovníkům OSPOD.

Jelikož si uvědomuji, že Váš čas je drahocenný, zvolila jsem variantu elektronického dotazníku, který Vám zabere maximálně 5 minut.

Velmi Vás prosím o jeho vyplnění za každého pracovníka pracujícího ve Vašem NZDM případně pracovníka terénního programu pro děti a mládež - jedná se jak o pracovníky na HPP, tak i pracovníky s DPČ.

Děkuji!

1. Na jaké pracovní pozici v NZDM pracujete?

- sociální pracovník
- pracovník v sociálních službách
- vedoucí pracovník
- Jiné:

2. Délka Vaší praxe v oblasti sociální práce s dětmi a mládeží:

- 1 - 2 roky
- 2 - 5 let
- 5 - 10 let
- 10 a více let

3. S jakými oblastmi problémů se při práci s klienty setkáváte nejčastěji?

Lze označit maximálně 3 varianty.

- konfliktní společenské situace (záškoláctví, požívání alkoholu a jiných návykových látek, riziko závislosti, konflikt se zákonem,...)
- útoky z domova
- ohrožení násilím
- omezující životní podmínky (sociální znevýhodnění, sociálně patologické prostředí, chudoba,...)
- komplikované životní události (rozvod rodičů, stěhování, přestup na jinou školu,...)
- neplnění rodičovských povinností
- Jiné:

4. Víte, na koho z pracovníků OSPOD byste se v případě potřeby obracel/a?

- vím, obrátil/a bych se na jednoho pracovníka OSPOD
- vím, obrátil/a bych se na více pracovníků OSPOD
- nevím, nemám zkušenost s žádným pracovníkem OSPOD

5. Znáte činnost OSPOD (účel, cíle, pravidla činnosti)?

- ano
- ne

6. Spolupracujete při své práci s OSPOD?

Lze označit pouze 1 variantu.

- ano, často
- ano, občas
- ne, nikdy

7. Pokud nespolupracujete s OSPOD, z jakého důvodu?

Lze označit libovolný počet variant.

- neznám pracovníky OSPOD
- neznám činnost OSPOD
- OSPOD nám ve spolupráci nemá co nabídnout
- nedůvěřuji pracovníkům OSPOD
- není mou povinností spolupracovat s OSPOD
- nevím, jak mám spolupráci navázat
- charakter naší činnosti neumožňuje spolupráci s OSPOD
- Jiné:

8. Považujete spolupráci OSPOD s NZDM za potřebnou?

- ano
- ne

9. Pokud spolupracujete s OSPOD, v čem spatřujete přínos této spolupráce?

Lze označit libovolný počet variant.

- OSPOD pomáhá informovat o NZDM těm, kterým je NZDM určeno
- OSPOD doporučuje NZDM rodinám, ke kterým se my nedostaneme
- OSPOD nám podává informace o klientovi, které bychom jinak nevěděli
- spolupráce napomáhá ke komplexnímu řešení situace klienta
- OSPOD je pomocníkem při řešení krizové situace s klientem
- Jiné:

10. Spatřujete ve spolupráci s OSPOD nedostatky? Případně jaké?

Lze označit libovolný počet variant.

- nespatřuji žádné nedostatky
- pracovníci OSPOD nesdělují dostatek informací o klientovi
- pracovníci OSPOD s námi nejednají partnersky
- spolupráce je pouze jednostranná - my vycházíme vstříc, OSPOD nikoli
- pochybuji o odbornosti pracovníků OSPOD
- Jiné:

11. Jste:

- žena
- muž

12. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- s maturitou
- vyšší odborná škola
- vysoká škola - titul Bc.
- vysoká škola - titul Mgr.
- Jiné: